

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**ULOGA SPOLA U RELACIJI IZMEĐU BENEVOLENTNOG SEKSIZMA,
PERCEPCIJE PARTNERA I ATRAKTIVNOSTI: MODEL MODERIRANE
MEDIJACIJE**

Magistarski rad

Ime i prezime studentice:

Selma Čustović

Mentorica:

Doc.dr. Nina Hadžiahmetović

Sarajevo, septembar, 2022.

Sadržaj

Sažetak	2
Uvod	3
Benevolentni i hostilni seksizam	4
Atraktivnost	7
<i>Teorija socijalne razmjene</i>	10
Percepcija partnera	12
<i>Evolucijska perspektiva – spremnost na ulaganje</i>	13
<i>Spremnost na ponižavanje</i>	15
Uloga spola u percepciji benevolentnog i hostilnog seksizma	16
Ciljevi, problemi i hipoteze	17
Metode	21
<i>Uzorak</i>	21
<i>Instrumentarij</i>	23
<i>Postupak</i>	26
Rezultati	27
<i>Deskriptivna statistika</i>	27
<i>Analiza putanje</i>	31
Diskusija	36
Zaključak	39
Literatura	40
Prilog 1 - prvi istraživački link (uvjet benevolentnog seksiste),	44
Prilog 2 - drugi istraživački link (uvjet neseksiste)	48
Prilog 3 - Histogrami distribucija glavnih varijabli u istraživanju	52

Sažetak

Ovo korelacijsko istraživanje je imalo za cilj ispitati odnos između benevolentnog seksizma, percepcije partnera i atraktivnosti na odvojenim uzorcima žena i muškaraca, pri čemu je percepcija partnera operacionalizirana kao spremnost na ulaganje, spremnost na ponižavanje, percepcija hostilnog seksizma i atraktivnost. Ispitanici (N=341) dobi od 18 do 40 godina su učestvovali u online istraživanju popunjavajući google obrazac. Ispitanici su trebali procijeniti stupanj u kojem se slažu sa datim česticama, a koje su predstavljale karakter hipotetskog lika Damira koji je u jednom uvjetu, pomoću opisa profila, predstavljen kao benevolentni seksista, a u drugom kao neseksista. Rezultati su potvrdili postavljeni model na uzorku žena, a djelimično na uzorku muškaraca. Na uzorku žena pokazano je da se benevolentni muškarac, za razliku od neseksiste, može percipirati kao neko ko je spreman da ulaže u odnos sa ženom, dok je istovremeno spreman da ponizi ženu i pokaže hostilni seksizam, a zbog čega se u konačnici percipira manje atraktivnim. S druge strane, na uzorku muškaraca pokazano je da se benevolentni muškarac smatra nekim ko je spreman da samo ponizi ženu, ali ne i da ulaže u odnos s njom. Čini se da muškarci smatraju da je benevolentni seksista isto što i hostilni seksista. Ipak, smatraju da ukoliko muškarac ulaže u odnos sa ženom, biće atraktivniji, dok će biti manje atraktivan ako je ponižava ili iskazuje hostilni seksizam. Zaključno, možemo reći da je ispitivana tema od socijalnog značaja, te da su potrebna dalja istraživanja uz uvođenje dodatnih posrednih varijabli koje bi dalje mogle objasniti ovu relaciju.

Ključne riječi: benevolentni seksizam, hostilni seksizam, atraktivnost, percepcija partnera, spolne razlike

Uvod

Spolna diskriminacija ili seksizam je općeprisutna pojava, a definira se kao “ideologija koja polazište pronalazi u postavci da se mentalne i fizičke razlike između spolova odražavaju na različit položaj rodova u društvu” (Kraljić, 2017; str. 2). Diskriminacija bilo kojeg oblika, svoje stanovište ima u negativnim stereotipima i predrasudama, pa tako i spolna diskriminacija jeste rezultat posjedovanja spolnih stereotipa. Generalno, stereotipi su “zajednička vjerovanja o osobinama ličnosti i ponašanju članova grupe” (Hewstone i Stroebe, 2003; str. 101). Drugi autori, npr. Aronson, Willson i Akert (2005; str. 461) stereotipe vide kao “generalizaciju o grupi ljudi kojom se istovjetne osobine pripisuju gotovo svim članovima te grupe, neovisno o stvarnim varijacama između članova.”

Dakle, stereotipi su kognitivne sheme pomoću kojih konstruišemo neka očekivanja i predviđamo kako će se osobe, koje pripadaju nekoj grupi, ponašati i kakve će osobine imati. Ukoliko ne bi bilo stereotipa i kognitivnih shema, bilo bi zaista kognitivno zahtjevno i zamorno svaku osobu ponaosob upoznavati. Osim toga, da ne možemo predvidjeti ljudsko ponašanje, stalno bismo bili anksiozni i napeti. Stereotipi često mogu biti tačni, što u velikoj mjeri opravdava njihovo postojanje. Ipak, problem nastaje onda kada su oni negativni i dovode do diskriminacije ili “neopravdano negativnog ili štetnog ponašanja prema članovima grupe, samo zbog njihove pripadnosti toj grupi” (Aronson i sar., 2005; str. 465).

Prema tome, spolna diskriminacija ili seksizam je negativno tretiranje osoba koje pripadaju jednom od spolova, zbog posjedovanja negativnih spolnih stereotipa. Ona je često usmjerena ka ženama, ali ne smijemo zaboraviti da i muškarci mogu biti žrtve diskriminacije. Ustvari, Renner (1997, prema Stojanović, 2014) smatra da je u osnovi seksizma uvjerenje da je rod (spol) pokazatelj sposobnosti. Ženama se sugerira da su manje vrijedne, da su manje sposobne nego muškarci, da su manje inteligentne i da zbog toga trebaju biti podređene. Takav se položaj žena u društvu smatra prirodnim. S druge strane, muškarcima se zamjera ukoliko pokazuju ponašanja za koja se smatra da su karakteristična za žene npr. muškarac je “slabić” ukoliko plače, pokazuje emocije, itd.

Seksizam se pojavljuje u različitim oblicima i široko je rasprostranjen, te je, prema tome, od socijalnog značaja ispitati seksizam na našem području, što je tema o kojoj se mnogo govori, ali je manje empirijski istražena. Na primjer, u godišnjem izvještaju o stanju prava žena u Bosni i Hercegovini tokom 2013. godine smatra se da su žene diskriminirane, da još uvijek teško ostvaruju svoja prava u odnosu na muškarce, te da je seksizam izražen u privatnim i poslovnim sferama (Fransioli, 2013). Ako pretpostavimo da je seksizam dio tradicije i da se seksistički odnosi standardno održavaju u partnerskim odnosima, interesantno istraživačko pitanje je provjeriti šta takve odnose održava stabilnim. U tom kontekstu, između ostalog, rad ima za cilj da ispita da li, pod određenim okolnostima, seksizam može biti percipiran kao privlačan. Prema određenim hipotezama autora iz ove oblasti, koje će biti elaborirane u nastavku, jedan od razloga podnošenja seksizma u vezi je što je on istovremeno i privlačan osobama ženskog spola, zamaskiran kao briga o “slabijem” spolu. S obzirom da ne postoje detaljnija istraživanja na ovu temu na području Bosne i Hercegovine, ovaj rad je usmjeren na ispitivanje da li je ova hipoteza održiva i u bosanskohercegovačkom kontekstu.

U tom smislu, ovo istraživanje je djelimična replikacija studije (Gul i Kupfer, 2019), pri čemu je model proširen drugim potencijalno važnim medijatorima. Spremnost muškarca da ponizi i/ili ulaže u odnos sa ženom, te njegove prikrivene hostile namjere smatramo važnim faktorima. Odnosno, rad će pokušati odgovoriti na pitanje kako percepcija partnerovih osobina i njegova potencijalna ponašanja mogu djelovati privlačno, iako je seksistički orijentisan. Također, zanima nas da li se muškarci razlikuju od žena u percepciji seksizma i da li muškarci na jednak način kao i žene mogu da primijete određena ponašanja u vezi kao seksistička. U svrhu odgovora na ovo pitanje bitno je razlikovati dvije osnovne manifestacije ambivalentnog seksizma: benevolentni i hostile seksizam.

Benevolentni i hostile seksizam

Glick i Fiske (1996) u svom radu za cilj imaju objasniti multidimenzionalnu prirodu seksizma. Oni opisuju kako je često smatrano da je seksizam hostile ophođenje prema ženama, odnosno isto što i *hostilni seksizam*. Ipak, ovi autori smatraju da seksizam može biti i pozitivna diskriminacija žena ili *benevolentni seksizam*.

Prema tome, sam koncept seksizma se sastoji iz dva aspekta: benevolentnog i hostilnog, a ne samo hostilnog. Osim toga, Glick i Fiske (1996) objašnjavaju kako je ambivalentni seksista najtipičniji, odnosno to je onaj muškarac koji je podjednako i hostilno i benevolentno seksističan. Benevolentni seksizam je pozitivno tretiranje žena zbog posjedovanja pozitivnih spolnih stereotipa. Konkretno, ženski spol se može smatrati više brižnim, ljubaznim, osjetljivijim i ljepšim spolom nego muški. Zbog toga, muškarci mogu pokazivati pozitivna diskriminirajuća ponašanja poput nuđenja pomoći, davanja komplimenata ili mogu tražiti bliskost sa ženom. Drugačije rečeno, benevolentni seksizam uključuje subjektivno pozitivne stavove prema ženama poput onih da bi žene trebale biti slavljene i zaštićene od strane muškaraca (Gul i Kupfer, 2019). Iako ovakvi stereotipi imaju pozitivnu konotaciju, oni u sebi i dalje nose ideju da je ženski spol inferioran muškom (Glick i Fiske, 1996). Odnosno, mogli bismo reći da je benevolentni seksizam podržavanje žena u njihovim tradicionalnim spolnim ulogama kao što su uloga domaćice, majke, itd.

S druge strane, hostilni seksizam je nepodržavanje žena u netradicionalnim spolnim ulogama. Allport (1954, prema Glick i Fiske, 1996, str.2) smatra da je predrasuda "antipatija na temelju neispravne i nefleksibilne generalizacije". Navedeni autori izjednačavaju hostilni seksizam sa Allportovom definicijom predrasude. Dakle, hostilni seksista je onaj koji pokazuje negativna diskriminirajuća ponašanja prema ženama. Pa tako, npr. on može govoriti ženi kako je nesposobna da završi neki posao kvalitetno, kako žene koriste svoju seksualnu privlačnost kako bi manipulirale muškarcem ili kako bi ga ponizile i sl. Također, hostilni seksizam u svojoj srži sadrži i neodobravanje rodne ravnopravnosti (Kilianski i Rudman, 1998). Hostilni seksizam je očiti govor mržnje prema ženama i on je jasno vidljiv i negativno percipiran od strane žena. Dakle, žene jasno vide namjeru hostilnog seksiste.

Posljedice hostilnog seksizma su jasne, budući da je direktno upućen ženama s ciljem da ih ponizi ili uvrijedi, dok s druge strane, benevolentni seksizam sadrži nešto komplikovaniju sliku. Mnogi istraživači i studije su pokazale negativne efekte benevolentnog seksizma, npr. žene prihvataju zabrane muževa koje im oni nameću po pitanju slobode kretanja (Gul i Kupfer, 2019; Moya, Glick, Expósito, de Lemus i Hart, 2007), žene sve više prihvataju da ostanu submisivne tokom udvaranja (Viki, Abrams i Hutchison, 2003) i povećano je traženje pomoći od muškaraca

kada su u pitanju svakodnevni zadaci povezani sa ženskom neovisnošću npr. otvaranje tegle, dizanje teških stvari, itd. (Shnabel, Bar-Anan, Kende, Bareket i Lazar, 2016).

Ova istraživanja pokazuju da žene prihvataju da ostanu submisivne i podređene muškarcima u situacijama kada će imati neku korist ili dobit od toga, ali isto tako ostaju submisivne i u situacijama kada nemaju direktnu korist od toga. Ženama postaje dio svakodnevnice da budu “poslušne” muškarcima, te često ne preispituju ispravnost odluka koje je donio muškarac. Npr. studija Coile (2003) je pokazala da muškarci u SAD-u učestvuju u odluci o penzionisanju svoje supruge, dok žene nisu imale nikakav uticaj na odluku o penzionisanju svog muža.

Također, postoje još opasnije posljedice po žensku dobrobit kada je benevolentni seksizam u pitanju, npr. smanjenje interesa žena za neovisno mišljenje i traženje cilja (Feather, 2004), percepcija manje kompetentnosti na poslu (Dumont, Sarlet i Dardenne, 2010; Gul i Kupfer, 2019) i smanjena kognitivna izvedba kada su direktno izložene benevolentnom seksizmu (Dardenne, Dumont i Bollier, 2007). Jasno vidimo kako benevolentni seksizam može negativno djelovati na kognitivne sposobnosti žena, a što kasnije može dovesti do samoispunjavajućeg proročanstva, odnosno pojave da žena, zbog smanjene kognitivne izvedbe, bude manje kompetentna na poslu. Osim toga, ovakva vrsta seksizma može narušiti žensku potporu kolektivnom djelovanju protiv rodne nejednakosti (Becker i Wright, 2011; Gul i Kupfer, 2019) i povećati samoobjektifikaciju kod žena, odnosno pojavu da žene sebe vide kao seksualne objekte (Calogero i Jost, 2011).

S druge strane, postoji i treća kategorija s obzirom na seksizam, tzv. kategorija neseksiste, u koju spadaju muškarci koji ženski spol smatraju ravnopravnim muškom, a žene neovisnim i sposobnim (Bohner, Ahlborn i Steiner, 2010; Gul i Kupfer, 2019; Kilianski i Rudman, 1998).

Vidimo da benevolentni seksizam “pogađa” žensku svakodnevnicu na razne načine. Iako su empirijski pokazane negativne posljedice benevolentnog seksizma, žene smatraju da je benevolentni seksista atraktivniji od neseksiste (Bohner i sar., 2010; Gul i Kupfer, 2019; Kilianski i Rudman, 1998). Npr., Kilianski i Rudman (1998) su pronašli da žene ocjenjuju najviše atraktivnim benevolentnog seksistu, srednje atraktivnim neseksistu, a najniže ocjene imao je hostilni seksista.

Također, u istom istraživanju autori su pronašli nalaz da žene smatraju da hostilni i benevolentni seksista ne može biti ista osoba. Oni su na osnovu toga zaključili da žene nisu svjesne da benevolentni seksizam u svojoj pozadini nosi istu ideju kao i hostilni seksizam da su žene inferiorne muškarcima. Tako Kilianski i Rudman (1998) objašnjavaju nalaz da je ženama najatraktivniji benevolentni seksista, upravo zato što žene misle da je benevolentni seksizam zaista *samo benevolentan*.

S druge strane, Bohner i saradnici (2010) se ne slažu sa ovakvim objašnjenjem. Oni smatraju da je studija Kilianskog i Rudmana (1998) imala metodološke nedostatke, pri čemu je prethodno ispitanicama rečeno da scenarij koji sadrži opis hostilnog i benevolentnog seksiste ne predstavlja istu osobu, a potom su pitali ispitanice da li misle da se radi o istoj osobi. Dakle, ispitanice nisu ni mogle drugačije odgovoriti, jer su samo slijedile uputu koja im je data.

Bohner i saradnici (2010) smatraju da su žene svjesne da benevolentni seksizam u svojoj pozadini može imati ideju kao i hostilni, jer su dobili nalaz da žene smatraju da je benevolentni seksista najatraktivniji, dok je ambivalentni najtipičniji. To znači da su žene svjesne da u njihovom okruženju najviše ima muškaraca koji imaju i pozitivne i negativne spolne stereotipe, u ovisnosti od toga koliko se žena uklapa u svoju tradicionalnu spolnu ulogu, odnosno takvi muškarci su podjednako i hostilni i benevolentni. Budući da žene smatraju ambivalentne muškarce najtipičnijim, a benevolentne manje tipičnim, ali najatraktivnijim, jasna je činjenica da su žene svjesne da ambivalentni seksista može biti ponižavajući iako je generalno ljubazan, dok je benevolentni samo ljubazan.

Također, na osnovu ovih studija, žene na drugo mjesto stavljaju neseksistu. Iako ovakav muškarac doprinosi rodnoj ravnopravnosti, budući da žene nemaju nikakve beneficije kakve mogu imati od benevolentnog seksiste, on im nije najatraktivniji. Zašto je to tako – pitanje je na koje namjeravamo odgovoriti.

Atraktivnost

Berscheid (1985, prema Aronson i sar., 2005) objašnjava kako je od životne važnosti za ljude prepoznati da li je drugo ljudsko biće za njih dobro ili loše. Budući da su ljudi najdruštvenija bića od svih živih bića, stvaranje intimnih veza s drugim ljudima pitanje je opstanka. Zapravo, usamljeno ili izolirano ljudsko biće trpi značajnu štetu na planu mentalnog

zdravlja, ali i socijalizacije. Štaviše, psiholozi sve više smatraju da je određivanje uzroka ljudskog ponašanja uzaludno, ukoliko se ne uvrsti kontekst stvaranja intimnih veza kao faktor koji djeluje na ljudski razvoj i ponašanje (Reis, Collins i Berscheid, 2000).

Atraktivnost ili privlačnost je dosta širok pojam koji, pored fizičke atraktivnosti, podrazumijeva i psihološku. Fizičku atraktivnost Freud (1958, prema Nakić, 2004, str. 6) definira kao “stupanj u kojem je podražajna osoba ugodna za promatranje”, dok se psihološka atraktivnost više odnosi na stvaranje bliskih intimnih veza s drugim ljudima. Takav odnos uključuje snažne emocije poput ljubavi, prisnosti, intimnosti itd.

Znamo da nam nisu svi ljudi privlačni, niti želimo sa svima biti bliski. Stoga, šta određuje ko će nam biti privlačan? Aronson i saradnici (2005) navode glavne odrednice privlačnosti: blizina, sličnost, uzajamno sviđanje i fizički izgled. Npr., u istraživanju Festingera, Schachtera i Backa (1950, prema Festinger, Back, Schachter, Kelley i Thibaut, 1950) čak 65% studenata navodi da im najbolji prijatelj/partner živi u istoj zgradi, iako druge zgrade u studentskom naselju nisu bile udaljene. Oni objašnjavaju ovaj rezultat kao učinak blizine; što nam je neko bliži, vjerovatnije da ćemo s njim/njom razviti blizak odnos, zbog češćih interakcija i komunikacije.

Također, sličnost između osoba igra važnu ulogu u odabiru partnera ili prijatelja. Npr., u studiji Newcomb (1961, prema Aronson i sar., 2005) pokazano je da su studenti postali prijatelji s drugim studentima što su bili više međusobno slični po porijeklu, demografskim obilježjima, stavovima, vrijednostima i osobinama ličnosti. Dakle, što nam je neko sličniji, veća je vjerovatnoća da će nam biti privlačan. Osim toga, Aronson i saradnici (2005) objašnjavaju još jedan način zašto nam se sviđaju slične osobe; na osnovu svojih ličnosti biramo socijalne situacije u kojima ćemo sudjelovati i gdje ćemo sreći osobe sličnih interesa. Npr., ukoliko se prijavimo na kurs modernih plesova, jasno je da ćemo imati dosta tema sa drugim učesnicima.

Slično istraživanje je pokazalo da su optimistične osobe privlačnije nego pesimistične, ali je taj efekat bio veći kada su partneri bili slični po generalnoj percepciji života (Böhm, Schütz, Rentzsch, Körner i Funke, 2010). Odnosno, ukoliko su oba partnera bila optimistična ili ukoliko su oba partnera bila pesimistična, tada su bili privlačniji jedno drugom, nego ukoliko su imali različite poglede na svijet.

Osim navedenih odrednica privlačnosti, još jedna važna je uzajamno sviđanje. Konkretno, osoba će nam se sviđjeti u onom stupnju u kojem vjerujemo da se mi njoj sviđamo (Berscheid, Walster i Walster, 1973). Dakle, kada mislimo da se nekome sviđamo, bićemo naklonjeniji i ljubazniji prema toj osobi, a što može dovesti do stvaranja romantične veze ili prijateljstva. Ovdje možemo prepoznati samoispunjavajuće proročanstvo; kako se neko prema nama ponaša, tako ćemo i mi prema njemu. Odnosno, ako je neko ljubazan prema nama jer mu se sviđamo, bićemo i mi prema njemu, a potom će se toj osobi sviđjeti naša naklonjenost – ovo je ciklični krug navedenog fenomena.

Ipak, važna varijabla je samopoštovanje. Osobe koje imaju visoko samopoštovanje i povoljnu sliku o sebi, na sviđanje druge osobe reaguju sviđanjem, dok osobe niskog samopoštovanja na sviđanje reaguju ignorisanjem ili čuđenjem (Swann, Stein-Seroussi, Giesler, 1992). Također, ovakvim osobama se više sviđaju osobe koje ih kritikuju, nego one koje ih hvale.

Raspravu o tome šta je privlačno ne možemo napustiti, dok ne objasnimo fizičku atraktivnost, odnosno fizički izgled kao odrednicu atraktivnosti. U brojnim istraživanjima je pokazano da je pored pozitivnih osobina ličnosti, ljudima važno koliko je neko fizički lijep da bi im bio prijatelj ili partner. Također, Feingold (1990) je pokazao da muškarci i žene cijene fizičku privlačnost, ali je ipak muškarci cijene više. Nadalje, ono što se kod žena smatra privlačnim licem jeste “dječije lice” (mala brada, mali nos, velike oči), dok se kod muškaraca smatra privlačnim brada i istaknute jagodične kosti, kao obilježje zrelosti (Berry i McArthur, 1985).

Zašto je važno da potencijalni partner bude fizički privlačan? Thornhill i Gangestad (1999) odgovaraju na ovo pitanje iz perspektive evolucijske teorije privlačnosti; fizički lijepi ljudi ukazuju na zdravlje i plodnost. Budući da je, prema evolucijskoj teoriji privlačnosti, glavni cilj preživljavanje i razmnožavanje, ne čudi nas navedeni nalaz. Ukoliko je potencijalni partner zdrav i plodan, veća je vjerovatnoća da će potomstvo preživjeti.

Osim toga, pokazano je da je simetrija lica značajno povezana sa većom privlačnošću (Grammer i Thornhill, 1994 prema Thornill i Gangestad, 1999). Osim što je simetrija kod ljudi povezana sa idealom ljepote, ona ukazuje i na zdravlje. Jednostavno, simetrija je nešto što djeluje skladno ljudima.

Većina ljudi smatra da lijepi ljudi posjeduju niz drugih poželjnih osobina poput društvenosti, ekstravertnosti, popularnosti, ljubaznosti, asertivnosti, seksualnosti, itd. (Aronson i sar., 2005). Ovaj stereotip je nazvan “lijepo je dobro” (Dion, Berscheid i Walster, 1972). Iako se po kulturama mogu razlikovati ideali i poželjne osobine, generalno, privlačne osobe se smatraju i snažnima, dominantnima, sretnima, dobro prilagođenima, stabilnima, prijateljski orijentiranima, zrelima, itd. Čak i na našim prostorima je bio ispitivan ovaj stereotip “lijepo je dobro”, a koji je i potvrđen (Nakić, 2004). Autorica je našla da ljudi pripisuju pozitivne karakteristike privlačnijim ljudima, dok onima manje privlačnim pripisuju manje pozitivnih karakteristika, pritom pripisuju i neke negativne. Npr., ukoliko je osoba bila privlačna na slici, ljudi su češće zaokruživali pridjeve poput “vesela”, “voli surađivati s drugim ljudima”, “emocionalno stabilna”, “društvena” i sl., a ukoliko je na slici bila manje privlačna osoba, onda su ispitanici češće zaokruživali pridjeve poput “emocionalno nestabilna”, “šutljiva”, “nije previše bistra”, “površna”, itd.

Teorija socijalne razmjene

Do sada smo opisali općenito šta jeste privlačnost i kojim varijablama je određena. Međutim, ono što nas više interesuje jeste kako objasniti već navedeni nalaz da je ženama privlačniji benevolentni seksista od neseksiste. Jedna od teorija međusobne privlačnosti koja može dobro objasniti ovakav nalaz jeste teorija socijalne razmjene. Prema ovoj teoriji, ljudi ocjenjuju neki odnos s drugim ljudima pozitivno ili negativno u ovisnosti od percepcije ravnoteže dobitaka i gubitaka (Aronson i sar., 2005). Konkretno, ljudi će prije izabrati odnos u kojem će imati više socijalnih nagrada i dobitaka, nego gubitaka. Osim toga, takav odnos upoređujemo s drugim alternativama i biramo onaj od kojeg imamo najviše koristi.

Pri tome, dobici su “pozitivni, nagrađujući aspekti veze, koji je čine vrijednom truda i koji je osnažuju” (Aronson i sar., 2005, str. 353). Primjerice, dobici su osnovna obilježja osobe poput ugodnih osobina ličnosti, fizičkog izgleda, ali i dostupnost novca, zadovoljavanje ličnih potreba, statusa, upoznavanje drugih ljudi koji mogu doprinijeti našem razvoju, itd. Gubici su druga strana novčića, odnosno sve negativno što se može pojaviti u odnosu, poput trpljenja iritantnih navika druge osobe (Aronson i sar., 2005).

Dakle, za žene u romantičnoj vezi s muškarcem dobici bi bili briga za potomstvo, osiguravanje doma i hrane, pružanje zaštite, praktična pomoć u kući, kupovanje poklona, zadovoljavanje seksualnih potreba i naravno, mnogi drugi dobici poput doživljavanja ugodnih osjećaja ljubavi, pažnje, nježnosti, intimnosti, povjerenja itd. Npr., Gibson (2016, prema Oršolić, 2019) objašnjava kako postoje klase dobitaka koje partner može dobiti od drugog partnera: ljubav, status, novac, materijalna dobra, usluge, informacije, itd.

S druge strane, gubici bi bili trpljenje iritantnih navika, trpljenje grubosti, osjećaji inferiornosti, nekompetentnosti, submisivnosti i potčinjavanje muškarcu, te mnogi drugi. Osvrnut ćemo se kratko na potčinjavanje; čini se da žene trpe potčinjavanje od benevolentnog seksiste upravo zato što im se to čini kao malen gubitak vlastitog integriteta, u odnosu na ono što dobivaju zauzvrat. Ovo je samo pretpostavka koju smo nastojali ispitati u sprovedenom istraživanju.

Pretpostavimo da je ženama privlačniji benevolentni seksista jer on ima šta da ponudi u odnosu na neseksistu, koji isto tako ima šta da ponudi ženi u romantičnoj vezi, ali ne koliko benevolentni seksista. Primjerice, Glick i Fiske (1996) u Upitniku ambivalentnog seksizma (ASI - Ambivalent Sexism Inventory) - instrumentu za mjerenje benevolentnog i hostilnog seksizma, objašnjavaju kako je benevolentni seksista neko ko "treba da slavi žene i zaštiti", plaća račune na izlasku sa ženom, pridržava vrata, nosi teške kutije, itd. Dok s druge strane, neseksista je muškarac koji smatra da žena i muškarac trebaju platiti račun podjednako, smatra da žena može sama nositi kutije, itd. Prema tome, jasno je da žene na neki način očekuju više dobiti od benevolentnog seksiste nego od neseksiste. Ipak, ono što se krije u pozadini benevolentnog seksizma se na neki način zaboravlja i ignoriše; ideja da su žene inferiorne muškarcima. S druge strane, neseksista ne vrši diskriminaciju po spolu, to je muškarac koji smatra žene apsolutno jednakima muškarcu.

U nastavku ćemo detaljnije obraditi druge ideje i objašnjenja nalaza da je ženama atraktivniji benevolentni muškarac u odnosu na neseksističkog. Teorija socijalne razmjene je samo jedno moguće objašnjenje iz socijalne perspektive. Druge teorije kojima ćemo se baviti u nastavku se odnose na evolucijske teorije atraktivnosti/privlačnosti i sociokulturalne teorije.

Percepcija partnera

Kako autori originalnog članka Gul i Kupfer (2019) objašnjavaju, žene češće biraju benevolentnog muškarca za partnera u odnosu na neseksistu jer benevolentni muškarac može da im pruži zaštitu, naklonost i dobit onda kada je većina drugih muškaraca u okolini većinom hostile seksualna (Glick i Fiske, 2001; Sarlet, Dumont, Delacollette i Dardenne, 2012; prema Gul i Kupfer, 2019; Sibley i sar., 2009). Ova hipoteza je nazvana "hipoteza zaštitnog reketa". Osim toga, druga istraživanja su pokazala da ovo jeste slučaj. Npr. u državama gdje muškarci pokazuju veći stepen hostile stavova prema ženama, žene češće biraju muškarce koji imaju benevolentne stavove (Glick i sar., 2000, prema Gul i Kupfer, 2019).

Nadalje, benevolentni i hostile seksizam će biti najviše izraženi i kod muškaraca i kod žena u državama u kojima je veća spolna nejednakost (Sibley i sar., 2009). Dakle, tamo gdje su žene manje zaštićene javit će se i veća privlačnost prema benevolentnim muškarcima, jer su oni ti koji mogu da pruže zaštitu u odnosu na neseksističkog muškarca. Štaviše, kada su žene izložene stavovima hostile seksualne, i same pokazuju veći stepen prihvatanja benevolentnih stavova, nego kada nisu izložene tome (Fischer, 2006; prema Gul i Kupfer, 2019). Dakle, mogli bismo reći da je preferencija benevolentnih muškaraca u odnosu na neseksistične neka vrsta odbrambenog mehanizma, a ne stvarni željeni izbor žena.

Ukoliko spomenutu teoriju povežemo sa *teorijom socijalne razmjene*, primijetit ćemo da se one dosta poklapaju. Tamo gdje je veća potreba za "muškom zaštitom" od hostile seksualne, biće i veći dobitak kada je u blizini žene muškarac koji posjeduje benevolentne stavove. Pri tome, i evolucijska teorija privlačnosti, kojom ćemo se uskoro baviti, bi mogla na adekvatan način objasniti ovaj nalaz; tamo gdje je to od veće životne važnosti, benevolentni muškarci postaju poželjniji. Konkretno, što je žena više ugrožena u društvu, što je više potčinjena muškarcu, to je za nju važnije da takav muškarac bude benevolentan. Iz navedenih razloga, jasno je zašto žena radije bira muškarca koji posjeduje benevolentne stavove u odnosu na onog koji posjeduje neseksistične.

Evolucijska perspektiva – spremnost na ulaganje

Osnovna pretpostavka evolucijske psihologije jeste da će ponašanja koja doprinose preživljavanju jedinke i koja doprinose preživljavanju potomaka biti češće odabirana tokom evolucijske povijesti (Atkinson i sar., 2007). Kako Larsen i Buss (2008) objašnjavaju, prema *evolucijskoj teoriji privlačnosti* glavni zadatak svake jedinke je da preživi i da se razmnoži. Što se razmnožavanja tiče, to se odnosi na zadatak prenosa vlastitih gena na potomstvo. Prema tome, muškarci i žene su razvili različite adaptivne mehanizme za razmnožavanje, dok su mehanizmi preživljavanja jednaki npr. oba spola imaju okusne preferencije za ono što je jestivo.

S obzirom na to da se oplodnja dešava unutar tijela žene, malo je vjerovatno da će žena sumnjati u svoje majčinstvo, dok muškarci nikada ne mogu biti potpuno sigurni da su očevi (Larsen i Buss, 2008). To objašnjava razlike u ljubomori kod oba spola npr. muškarci izjavljuju da bi se gore osjećali ukoliko bi ih partnerica seksualno prevarila, dok žene izjavljuju da ih više uznemirava emocionalna nevjera (Buss, Larsen, Western i Semmelroth, 1992). Dakle, ženama je važno da imaju partnera koji će uložiti u potomstvo, pa ih uznemirava činjenica da bi on mogao svoje resurse preusmjeriti na drugu ženu i njeno potomstvo, dok je muškarcima važno da su sigurni da su njihovi geni preneseni i da partnerica nije imala seksualni odnos s drugim muškarcem. Pri tome, resursi koje muškarac može uložiti u ženu i potomke su zaštita, dom, hrana i sl.

Kao što znamo, muškarci i žene se razlikuju prilikom odabira partnera. Mogli bismo reći da su žene selektivnije prilikom izbora u odnosu na muškarce. Zašto je to tako? Prema teoriji roditeljskog ulaganja u potomstvo, spolovi se razlikuju po selektivnosti biranja partnera (Trivers, 1972). To znači da će žene biti selektivniji spol, da će pažljivije birati partnera jer moraju proći kroz gestacijsko i laktacijsko razdoblje kako bi podigle svoje potomstvo, za razliku od muškaraca koji ulažu samo par svojih spermatozoida (Gul i Kupfer, 2019; Larsen i Buss, 2008). Zato će žena tražiti partnera od kojeg će imati dugoročne koristi, koji će joj pomoći da podigne potomstvo. Također, teorija spolnog odabira objašnjava kako su se žene tokom godina prilagodile i riješile adaptivni izazov – tako što su preferirale partnere koji su pokazali posebnu sposobnost da usmjere svoje resurse i volju da ulažu u potomstvo (Larsen i Buss, 2008).

Žene koje se nisu uspjele adaptirati na ovaj način, nisu ni preživjele niti su podigle potomstvo, jer nisu imale praktične pomoći i zaštite muškarca. Sada vidimo zašto je tako važno ženama izabrati partnera koji će pokazati određenu spremnost da ulaže u potomstvo. Ustvari, žene nisu ovoga svjesne, to je ono što se krije u osnovi njihove psihologije, na nesvjesnoj razini, kada biraju partnera. Npr., Buss (1989) je u svom istraživanju pokazao da žene u 37 zemalja ocjenjuju važnijim financijski status, ambicioznost i poduzetnost u odnosu na fizički izgled i mladost, dok je muškarcima bila važnija reproduktivna sposobnost žene, plodnost i fizički izgled. Varijable financijski status, ambicioznost i poduzetnost istraživači su nazvali “sposobnost za ulaganje” (Buss, 1989; Gul i Kupfer, 2019).

Kako vidimo, ženama jeste važnije da imaju partnera koji će im osigurati dobit i koji će biti voljan da ulaže, osim što je sposoban. Na osnovu navedenih podataka možemo objasniti nalaz da je ženama benevolentni seksista atraktivniji od neseksiste, jednostavno zato što ga smatraju potencijalnim partnerom koji je spreman da ulaže u zaštitu žene i njenog potomstva, kao i to da je voljan da obezbijedi dom i hranu. Muškarac koji je neseksista djeluje kao neko ko ima manju spremnost i volju za ulaganje. Ovakvu hipotezu Gul i Kupfer (2019) su nazvali “benevolencija kao osnova odabira partnera” (engl. benevolence as a mate preference).

Svakako ne smijemo napustiti raspravu o percepciji partnera, a da ne spomenemo *sociokulturalnu teoriju*. Prema ovoj teoriji, muškarci i žene se ponašaju različito prilikom odabira partnera jer tradicionalne uloge, koje su naučili kroz socijalizaciju, to zahtijevaju od njih (Zentner i Eagly, 2015). Prema tome, žene će biti selektivnije od muškaraca pri izboru partnera, zato što ih je društvo tako naučilo. Također, žene koje imaju konzervativne stavove i vjerovanja o spolnim ulogama sklonije su birati partnere prema kriteriju financijskog statusa (Eastwick i sar., 2006; Johannesen-Schmidt i Eagly, 2002).

Dakle, ženama je privlačniji benevolentni seksista jer može da im pruži ono što im nedostaje u društvu, ono što ne posjeduju prema svojoj tradicionalnoj spolnoj ulozi. Osim što je važno da ima sposobnost, važno je i da je voljan da ulaže u odnos. Originalni članak Gula i Kupfera (2019) varijablu “spremnost na ulaganje” definira kao percepciju spremnosti muškarca da pruži zaštitu, dobit i predanost u odnosu sa ženom.

Spremnost na ponižavanje

Spremnost na ponižavanje je ustvari ženina percepcija spremnosti muškarca da je ponizi i potčini na suptilan način. Pitanje koje se postavljalo kroz prethodna istraživanja jeste da li će ženama biti atraktivniji benevolentni muškarac ukoliko znaju da on posjeduje i određenu spremnost da bude patronizirajući i ponižavajući. Gul i Kupfer (2019) su našli da je to bio negativan medijator između benevolentnog seksizma i atraktivnosti. Konkretno, oni su smatrali da će benevolentni muškarac biti percipiran kao patronizirajući u odnosu na neseksistu, pri tome će se smanjiti atraktivnost prema benevolentnom muškarcu što ga žene više budu smatrale patronizirajućim, a što je i potvrđeno.

Generalno, i drugi autori su primijetili negativnu stranu benevolentnog seksizma, te je istraživali. Ipak, postoji jedno zanimljivo istraživanje koje otvara vrata novim perspektivama. Naime, Becker i Wright (2011) su našli da izlaganje žena benevolentnim stavovima dovodi do smanjenog učešća u kolektivnim socijalnim akcijama protiv diskriminacije žena, dok izlaganje žena hostilnim stavovima dovodi do povećanog učešća u takvim akcijama. Ovakav nalaz autori su objasnili na sljedeći način; žene jasno percipiraju hostilni seksizam i ne žele trpiti diskriminaciju, te se stvara potreba za socijalnom promjenom. Što se tiče benevolentnog seksizma, situacija je drugačija; žene ne vide problem u potčinjavanju muškarcu, ukoliko imaju korist ili dobit od istog. Prema tome, nemaju potrebu za socijalnom promjenom. Između ostalog, ovaj članak se zove “tamna strana viteštva” upravo zato što su žene na neki način spremne da podnose mušku nepravdu u odnosu, dok ih on istovremeno “spašava”.

Mogli bismo reći da benevolentni seksizam ima više mana, nego što smo očekivali; spriječava žene da socijalno djeluju i potpomognu smanjenju spolne nejednakosti, smanjuje žensko poduzetništvo i samostalno djelovanje, smanjuje interes žena za neovisno mišljenje i traženje cilja, smanjuje kognitivnu izvedbu, doprinosi smanjenju osjećaja kompetentnosti na poslu, te najopasniji – prikriveni hostilni seksizam. Prema tome, od izrazitog socijalnog značaja je saznati da li žene odobravaju ponižavanje i potčinjavaju se benevolentnom muškarcu na vlastiti izbor ili nisu svjesne toga.

Uloga spola u percepciji benevolentnog i hostilnog seksizma

Sva rasprava do sada se odnosila na rezultate koji su uglavnom dobiveni na uzorku kojeg su činile samo žene. Studije su se uglavnom zanimale za žensku percepciju benevolentnog i hostilnog seksizma, a ta nas činjenica i ne čudi obzirom na to da seksizam ima značajne posljedice, pozitivne i negativne, na svakodnevnicu žene. Stavovi žena su većinom bili predmet istraživanja kada je u pitanju ova tema, između ostalog.

U dosadašnjim istraživanjima malo je istraživano kako muškarci vide benevolentni seksizam drugog muškarca, iako su ispitivani lični benevolentni stavovi muškaraca. Npr., u istraživanju Glicka i Fiskeove (1996) utvrđena je pozitivna korelacija benevolentnih stavova muškaraca i pozitivnih stavova prema ženama. Ovaj nalaz znači ono što je objašnjeno ranije; muškarci benevolentnih stavova ženu vide pozitivno i imaju potrebu da je zaštite. Međutim, u ovom istraživanju ispitat ćemo dodatno i kako muškarci percipiraju muškarca koji ima benevolentne, odnosno hostile stavove.

Slično navedenom istraživanju, Abrams, Viki, Masser i Bohner (2003) su istraživali reakcije muškaraca na silovanje s obzirom na njihove seksističke stavove. Autori su našli da muškarci benevolentnih seksističkih stavova značajno više krive žrtve nego muškarci hostilnih seksističkih stavova i to kada je u pitanju silovatelj poznanik. Zašto je to tako? Budući da benevolentni muškarci imaju vjerovanja o tome kako žena treba da se ponaša dobro i moralno, oni smatraju da žena koja uđe u bilo koji oblik interakcije s muškarcem, na neki način sama izaziva silovanje, te je zbog toga drže odgovornom više nego hostilni seksista. Ovaj nalaz nam još jednom ukazuje na moguće negativne posljedice benevolentnog seksizma.

Na osnovu navedenih podataka, jasno je zašto je mišljenje muškaraca od socijalne važnosti. Svakako, mišljenje i stavovi žena su od ključne važnosti za ovo istraživanje i samu tematiku, ali bez uloge muškog spola, teško da bi slika socijalnog fenomena koji nas zanima bila potpuna. Osim toga, na osnovu navedenih empirijskih nalaza i rasprave, možemo zaključiti da je tema benevolentnog seksizma, socijalni problem koji se susreće u svakodnevnicu žena, te je zbog toga značajna. Žene doživljavaju diskriminaciju na spolnoj osnovi, te ovo istraživanje ima za cilj doznati stavove žena kada su u pitanju benevolentni i hostilni seksizam, ali i stavove muškaraca, te prikazati specifičan model koji pretpostavlja odnose među varijablama.

Konkretno, želimo doznati da li žene odobravaju ponižavanje ukoliko znaju da će im muškarac generalno pružiti ono što im je potrebno, te želimo doznati da li muškarci svjesno ponižavaju žene, odnosno daju to sebi za pravo, jer imaju nad njima financijsku ili statusnu moć. Istraživanje ima za cilj ovo ispitati preko korelacijskih odnosa benevolentnog seksizma, hostilnog seksizma, atraktivnosti i percepcije partnera. Na kraju, ovo istraživanje bi moglo biti osnova za kasniju provedbu eksperimenta, a gdje bi se doznali uzročno-posljedični odnosi pomenutih varijabli.

Ciljevi, problemi i hipoteze

Cilj istraživanja je sprovesti replikaciju studije koju su proveli Gul i Kupfer (2019) u kojoj je ispitivan medijacijski efekat percepcije partnera u odnosu između benevolentnog seksizma i atraktivnosti. U ovom istraživanju percepcija partnera je bila operacionalizirana kao: spremnost na ulaganje muškarca u odnos sa ženom i spremnost na ponižavanje žene, uz pretpostavku da žene benevolentnog muškarca smatraju potencijalno atraktivnim zbog percepcije njegove spremnosti na ulaganje, uz istovremenu svijest o potencijalnim posljedicama benevolentnog seksizma koje se manifestuju u maskulinoj dominaciji. U skladu sa očekivanjem, kako smo vidjeli, u ovoj studiji je potvrđena hipoteza atraktivnog benevolentnog seksiste.

Međutim, ostaje neodgovoreno pitanje da li žene benevolentnog muškarca istovremeno vide i kao hostilnog, uzimajući u obzir da posljedice benevolentnog seksizma mogu biti daleko opasnije iz razloga što benevolentnost nije otvoreno negativno usmjerena prema ženama koliko hostilnost (Bohner i sar., 2010; Kilianski i Rudman, 1998). Kako su prethodni nalazi kovarijacije benevolentnog i hostilnog seksizma u percepciji partnera nejednoznačni (npr. Bohner i sar., 2010), dalji cilj je ispitati da li žene benevolentnog muškarca istovremeno percipiraju i kao hostilnog, te da li i hostilni seksizam posreduje odnos između benevolentnog seksizma i atraktivnosti. Pored toga, novina ovog istraživanja ogleda se u ispitivanju posredujućih efekata razdvojenih po spolu. Drugačije rečeno, istraživanje je usmjereno na provjeru da li muškarci benevolentno ponašanje vide jednako ponižavajućim i hostilnim, uzimajući u obzir da se

određeno benevolentno ponašanje može percipirati i kao čin udvaranja ili zavođenja (Glick i Fiske, 1996; Gul i Kupfer, 2019).

Također, smatramo da slična studija nije sprovedena na bosansko-hercegovačkom području, te da će ova novina dodatno doprinijeti znanstvenoj spoznaji. Uzimajući u obzir još uvijek prisutno podržavanje tradicionalnih spolnih uloga, možemo očekivati da će korelacije glavnih varijabli biti većeg intenziteta u odnosu na primarnu studiju Gula i Kupfera (2019) koja je provedena samo na njemačkom uzorku žena. Osim toga, u istraživanju će učestvovati i muškarci, te ćemo imati reprezentativniju i kompletniju sliku odnosa percepcije benevolentnosti, hostilnosti i atraktivnosti ispitanika s našeg područja.

S obzirom na navedeno, ciljevi ovog istraživanja su sljedeći:

1. Ispitati odnos između benevolentnog seksizma, percepcije partnera i atraktivnosti partnera
2. Ispitati spolne razlike u odnosu između benevolentnog seksizma, percepcije partnera i atraktivnosti partnera
3. Ispitati da li se odnos između benevolentnog seksizma, percepcije partnera i atraktivnosti partnera može prikazati preko modela moderirane medijacije

S obzirom na postavljene ciljeve, problemi istraživanja su sljedeći:

1. Utvrditi medijatorski efekat percepcije partnera, operacionalizirane kao spremnost na ulaganje, spremnost na ponižavanje i hostilni seksizam, u odnosu između benevolentnog seksizma i atraktivnosti partnera
2. Utvrditi moderatorski efekat spola u odnosu između benevolentnog seksizma, percepcije partnera i atraktivnosti partnera
3. Testirati odnos pomenutih varijabli u zajedničkom modelu moderirane medijacije, pri čemu će medijatorski efekti biti razloženi na nivoima spola

Hipoteze:

H1: Očekujemo statistički značajne medijatorske efekte percepcije partnera u odnosu između benevolentnog seksizma i atraktivnosti na sljedeći način:

H1.a: Postojat će pozitivan medijacijski efekat percepcije ulaganja i to tako da će benevolentni seksizam biti povezan sa većom percepcijom ulaganja, a veća percepcija ulaganja će biti povezana sa većom atraktivnošću partnera

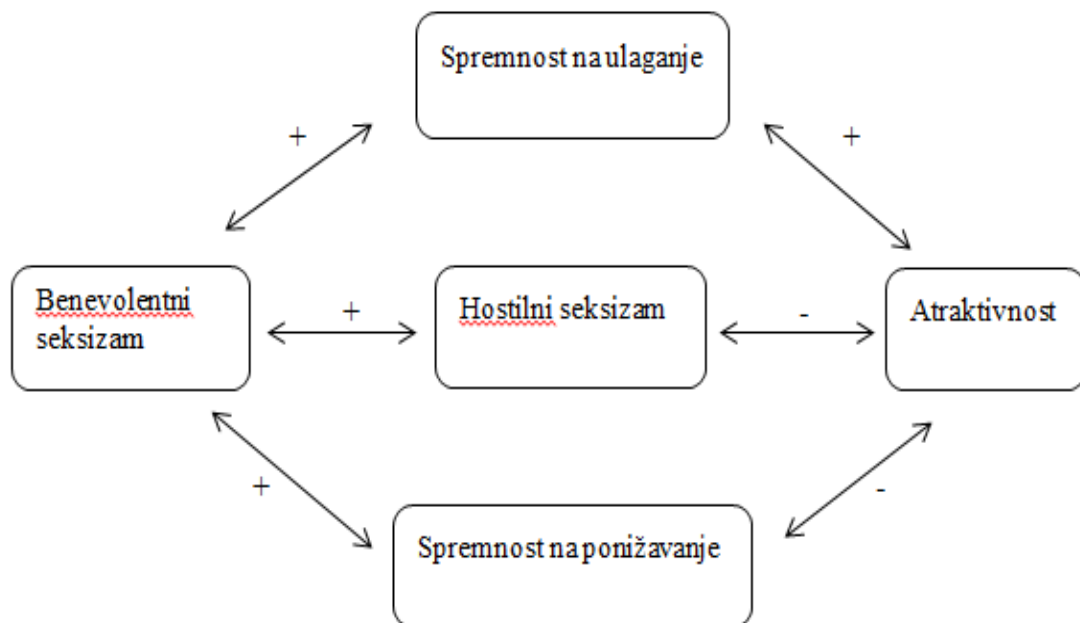
H1.b: Očekuje se da će hostilni seksizam biti negativan medijator između benevolentnog seksizma i atraktivnosti i to tako da će benevolentni seksizam biti pozitivno povezan sa percepcijom hostilnog seksizma, koja će biti povezana sa smanjenom atraktivnošću

H1.c: Očekuje se da će percepcija spremnosti na ponižavanje biti negativan medijator između benevolentnog seksizma i atraktivnosti i to tako da će benevolentni seksizam biti pozitivno povezan sa percepcijom spremnosti ponižavanja, a percepcija spremnosti ponižavanja će biti povezana sa smanjenom atraktivnošću

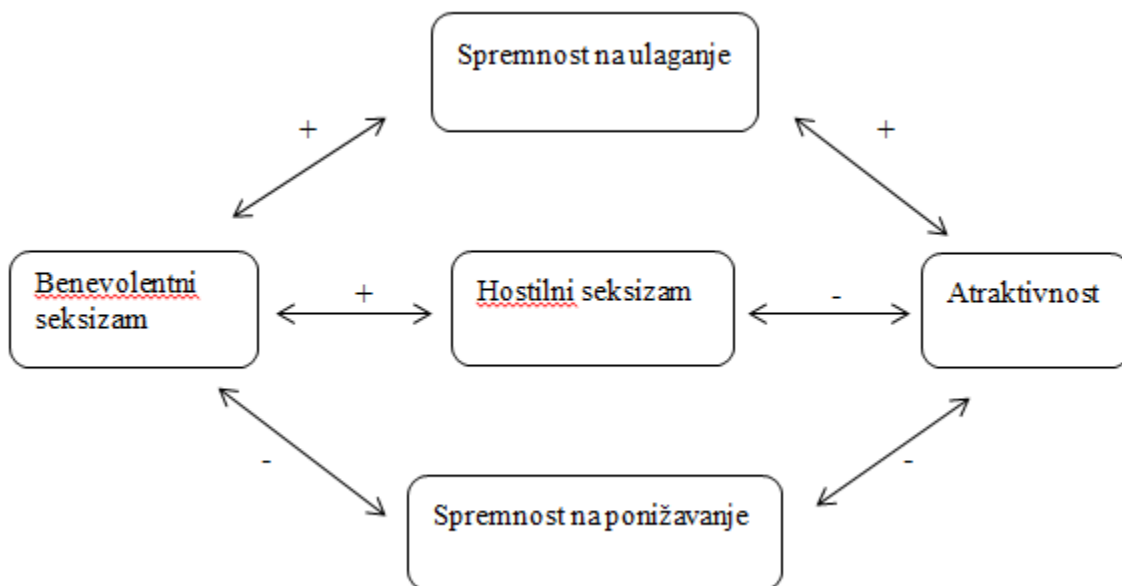
H2: Neće postojati statistički značajna spolna razlika u medijacijskom odnosu benevolentnog seksizma i atraktivnosti, osim pozitivnog medijatorskog efekta spremnosti ponižavanja u odnosu između benevolentnog seksizma i atraktivnosti na uzorku muškaraca, na način da će benevolentni seksizam biti negativno povezan sa spremnošću na ponižavanje kod muškaraca, za razliku od žena, a smanjena spremnost na ponižavanje će biti povezana sa povećanom atraktivnošću

H3: Očekujemo da će model moderirane medijacije biti dobro podešen uzimajući u obzir spolnu razliku.

Osnovni modeli relacija benevolentnog seksizma i atraktivnosti prema Gulu i Kupferu (2019), prošireni očekivanim dodatnim varijablama percepcije partnera, prikazani su na Slici 1 i Slici 2.

Slika 1. Model medijacije percepcije partnera na uzorku žena

Slika 2. Model medijacije percepcije partnera na uzorku muškaraca

Metode

Uzorak

U ovom istraživanju uzorak su činili muškarci i žene opće populacije heteroseksualne i biseksualne orijentacije sa bosansko-hercegovačkog područja. Ukupan broj ispitanika iznosio je 422. Potom je isključen 81 ispitanik, čija je pažnja bila upitna, odnosno oni ispitanici koji su na kontrolnom pitanju dali pogrešan odgovor. Analize su sprovedene i na drugim seksualnim orijentacijama (homoseksualci i aseksualci). Budući da nije bilo statistički značajne razlike između modela sa i bez drugih orijentacija, cijeli poduzorak je zadržan, te su ovdje prikazane analize na ukupno 341 ispitaniku. Uzorak je obuhvatio dobni raspon ispitanika reproduktivne dobi od 18 do 40 godina. Istraživanje je sprovedeno online korištenjem google obrasca. Uzorak je prikupljen putem različitih društvenih mreža, te putem kontakata i poznanstva. Ispitanicima nije bila potkrijepljena motivacija, niti su nagrađeni na bilo koji način za učešće u istraživanju.

Prije nego što prikažemo konkretne sociodemografske podatke, prvo ćemo prikazati rezultate dobivene na kontrolnom pitanju – pitanju koje mjeri pažnju ispitanika. Ispod je prikazana Tablica 1.

Tablica 1

Frekvencija odgovora na kontrolnom pitanju

	Frekvencija	Postotak
Damir je moj radni kolega (Ž)	43	10.2
Damir je moj potencijalni romantični partner (Ž)	180	42.7
Damir je radni kolega neke žene (M)	38	9.0
Damir je potencijalni romantični partner neke žene (M)	161	38.2
Total	422	100.0

M – muški uzorak; Ž – ženski uzorak

Budući da je ženskim ispitanicima prethodno data uputa da Damira posmatraju kao potencijalnog romantičnog partnera, dok je muškim ispitanicima rečeno da Damira posmatraju

kao potencijalnog romantičnog partnera neke žene, pogrešnim se smatraju odgovori koji upućuju na to da se Damir doživljava kao radni kolega. Kako vidimo, 43 žene (10.2%) i 38 muškaraca (9%) odgovaraju pogrešno na pitanje prikazano u Tablici 1. Zbog automatskog odgovaranja, ukupno 81 ispitanik je isključen iz budućih analiza, što svodi naš uzorak na 341.

Dalje, u Tablici 2 prikazana je raspodjela ispitanika s obzirom na lik Damira kojim je manipulirano u nezavisnoj varijabli.

Tablica 2

Raspodjela uzorka s obzirom na uvjet

	Frekvencija	Postotak
Neseksista	168	49.3
Benevolentni seksista	173	50.7
Total	341	100.0

Tablica 2 upućuje na to da su ispitanici relativno dobro raspoređeni po slučaju kada je nezavisna varijabla u pitanju, odnosno vrsta uvjeta, iako smo dio ispitanika izostavili, skoro 20%. Profil neseksiste je bio dodijeljen za 168 ispitanika (49,3%), dok je profil benevolentnog seksiste bio dodijeljen za 173 ispitanika (50,7%).

Dalje je u Tablici 3 prikazana raspodjela uzorka, s obzirom na seksualnu orijentaciju.

Tablica 3

Frekvencija uzorka s obzirom na seksualnu orijetaciju

	Frekvencija	Postotak
Heteroseksualac/heteroseksualka	298	87.4
Homoseksualac/homoseksualka	9	2.6
Biseksualac/biseksualka	32	9.4
Aseksualac/aseksualka	2	.6
Total	341	100.0

Kako vidimo iz gornje Tablice 3, homoseksualaca/ki (2.6%) i aseksualaca/ki (0.6%) ima relativno malo, te nam to dozvoljava da ovaj broj smatramo zanemarivim kada je u pitanju

moćući uticaj na rezultate, te su stoga zadržani u ukupnom uzorku. Također, vidimo da se najveći broj ispitanika izjašnjava kao heteroseksualac/ka (87.4%), a dio kao biseksualac/ka (9.4%). Analize su ponovljene i na uzorku iz kojeg su izostavljeni ispitanici LGBT+ orijentacije i dobiveni su jednaki rezultati, zbog čega su svi ispitanici zadržani u uzorku.

U Tablici 4 prikazana je zastupljenost ispitanika u istraživanju prema spolu.

Tablica 4

Frekvencija uzorka prema spolu

	Frekvencija	Postotak
Žensko	180	52.8
Muško	161	47.2
Total	341	100.0

Što se spola ispitanika tiče, možemo vidjeti da je spolna zastupljenost skoro podjednaka; 180 žena je učestvovalo u istraživanju (52.8%), dok je taj broj za muškarce iznosio 161 (47.2%). Ženske ispitanike je bilo relativno lako zamoliti da učestvuju u istraživanju, dok je vrijeme skupljanja podataka produženo kako bi se ispitanici izjednačili po spolu, jer je muške ispitanike bilo teže motivirati da urade isto.

Instrumentarij

Instrumentarij koji je korišten za sprovođenje ovog istraživanja preuzet je i preveden iz originalne studije Gula i Kupfera (2019) i Kilianskog i Rudmana (1998), te Glicka i Fiskeove (1996). U svrhu testiranja modela, korišteni su profili benevolentnog seksiste i neseksiste, mjera percepcije partnera, te mjera procjene atraktivnosti potencijalnog partnera. Sve čestice su mjerene Likertovom skalom raspona 1-5, pri čemu je 1 označava "Nikako se ne slažem", 2 - "Ne slažem se", 3 - "Niti se slažem, niti se ne slažem", 4 - "Slažem se", 5 - "U potpunosti se slažem". Čestice su prilagođene za oba spola; za ženski uzorak tekst je preuzet, dok je za muški osmišljen i dodan. Muškarci su pitani u kojem stupnju misle da je hipotetski muškarac Damir npr. privlačan nekoj ženi.

Zbog praktičnosti i slučajne raspodjele ispitanika, napravljena su dva linka; jedina razlika je bila ulazna varijabla, odnosno vrsta profila. Oba linka su se nalazila na jednom koji je po slučaju dodjeljivao profil ispitaniku.

- Mjera benevolentnog seksizma

U svrhu ispitivanja efekta benevolentnog seksizma na atraktivnost, korišteni su originalni profili benevolentnog seksiste i neseksiste iz studije Gul i Kupfer (2019), a koji su prevedeni i adaptirani za potrebe ispitivanja na bosansko-hercegovačkom uzorku.

Profil benevolentnog seksiste

Damir je muškarac koji čvrsto vjeruje da, koliko god bio uspješan, muškarac ne može biti potpun bez ljubavi žene. Smatra da u vezi žena treba da bude objekat muškarčevog obožavanja. Uvjeren je da žene imaju razvijeniju i istančaniju osjetljivost za moral od muškaraca i da su predodređene da postupaju na više etičan način. Vjeruje da žene prirodno posjeduju veći osjećaj za lijepo, što ih čini mjerodavnijim po pitanju kulture i stila. Žene posmatra kao bića koja trebaju mušku zaštitu sa pravom na poseban tretman (npr. prioritet u spašavanju ili pružanju pomoći) u slučaju nesreće ili hitnosti. Smatra da muškarac ima obavezu da ženi obezbijedi finansijsku podršku i ekonomsku sigurnost.

Profil neseksiste

Damir je muškarac koji vjeruje da žene traže jednakost i slobodu od diskriminacije, a ne poseban tretman ili nepravednu prednost nad muškarcima. U slučaju ekstremne opasnosti ili ugroženosti, smatra da spol osobe ne bi trebao biti čimbenik u određivanju kome se prvo pomaže. Uvjeren je da ni jedan spol nije superiorniji po pitanju moralne osjetljivosti ili etičkog ponašanja. Također smatra da ni jedan spol nema profinjeniji stil ili osjećaj za lijepo od drugog. Misli da je bliskost sa ženama muškarcima važna, ali ne i neophodna za kvalitetan život. Ne vjeruje da većina žena pokušava kontrolirati ili obuzdati muškarce s kojima su u vezi. Njegovo je mišljenje da su rijetke žene koje namjerno seksualno iskušavaju muškarce s namjerom da ih odbiju i frustriraju čisto radi zabave.

- Mjera percepcije partnera

Percepcija partnera je operacionalizovana na četiri nivoa: spremnost na ulaganje, spremnost na ponižavanje, percepcija atraktivnosti, te percepcija hostilnog seksizma. Zbog praktičnosti, a i budući da je od posebnog interesa, mjera PHS (percepcija hostilnog seksizma) je navedena zasebno nakon drugih skala u istraživanju. Druge skale u istraživanju su date slučajnim redoslijedom zbog prevencije oštećenja pouzdanosti rezultata.

Spremnost na ulaganje – sastoji se od 3 subskele; *spremnost (muškarca) da zaštiti* ($\alpha = .73$), *spremnost da doprinosi* ($\alpha = .84$) i *spremnost da se veže* ($\alpha = .86$) za ženu. Vrijednosti navedene u zagradama su dobivene u prethodnim istraživanjima, npr. Gul i Kupfer (2019), kao mjere pouzdanosti izražene u Cronbachovom alfa koeficijentu. U ovom istraživanju pouzdanost na nivou skale za ženski uzorak je iznosila $\alpha=.69$, a za muški $\alpha=.65$, dok je na cijelom uzorku pouzdanost iznosila $\alpha=.68$. Ova skala mjeri kako je lik Damir percipiran kao partner za ulaganje u odnos sa ženom. Primjer stavke korištene u ženskoj formi je: „Smatram da bi Damir bio topao prema meni kao potencijalni partner.“ Što se tiče čestica koje su korištene za muški uzorak dodano je samo „neka žena“ u ovisnosti od konteksta rečenice npr. „Smatram da bi Damir bio topao kao potencijalni partner neke žene.“. Cijela skala ima 10 čestica, a veći skor na skali znači da žena percipira lika Damira kao nekog ko je spreman da ulaže u odnos sa njom, dok muškarci percipiraju lika Damira kao dobrog potencijalnog „ulagača“.

Spremnost na ponižavanje - Ova skala mjeri ispitanikovu percepciju spremnosti lika Damira da ponizi ženu u odnosu. Primjer stavke koja korištene na ženskom uzorku je: „Mislim da bi Damir dominirao u vezi sa mnom.“ Slično, za muški uzorak su čestice preformulisane u ovisnosti od konteksta rečenice npr. „Mislim da bi Damir dominirao u vezi.“ Skala sadrži ukupno 6 čestica, a veći skor na skali znači veću percepciju spremnosti lika Damira da ponizi ženu. U istraživanju Gul i Kupfer (2019) pouzdanost je iznosila $\alpha=.94$, a u našem istraživanju na ženskom uzorku je iznosila $\alpha=.91$, dok je na muškom $\alpha=.86$.

Percepcija atraktivnosti – Ova skala mjeri percepciju atraktivnosti lika Damira. Budući da je ovo glavni kriterij, korelacija sa benevolentnim/neseksitičkim profilom je iznosila $r=.81$ (Gul i Kupfer, 2019), dok je pouzdanost u našem istraživanju iznosila na ženskom uzorku $\alpha=.88$, a na muškom $\alpha=.52$. Skala ima samo dvije čestice, a veći skor na skali znači veći percipirani intenzitet atraktivnosti opisanog lika Damira. Za ženski uzorak čestice su glasile:

1. Smatram da bi mi Damir bio dobar momak/suprug.
2. Kao potencijalnog partnera, Damira smatram privlačnim.

Slično, za muški uzorak primjer korištene čestice je: „Mislim da bi Damir bio privlačan ženama za vezu.“

Percepcija hostilnog seksizma - Ova skala mjeri percepciju moguće hostilnosti zamišljenog lika Damira. Naime, ova skala je preuzeta iz originalnog ASI inventara koji su osmislili Glick i Fiske

(1996), te je prilagođena potrebama ovog istraživanja, a sadrži 11 čestica. Veći skor na skali znači da žene percipiraju moguća hostilna ponašanja kod potencijalnog partnera, odnosno da muškarci percipiraju da benevolentni seksista može pokazivati hostilnost. Ista forma čestica je korištena za muški i ženski uzorak. Što se tiče pouzdanosti, alfa koeficijent je iznosio $\alpha=.81$ u našem istraživanju.

Postupak

Istraživanje je sprovedeno u online formi (google forms). Na početku je data generalna uputa ispitanicima gdje je rečeno da je učešće u istraživanju dobrovoljno i anonimno, te su dati osnovni podaci o razlozima prikupljanja podataka. Osim toga, ispitanici su dali saglasnost da učestvuju u istraživanju. Također, mogle su učestvovati samo osobe starije od 18 godina radi specifičnosti teme istraživanja. Link je nosio naziv „Istraživanje odrednica atraktivnosti“ – što je dio istine, jer je fenomen koji se ovdje ispituje ustvari seksizam. Budući da bi takav naslov usmjerio ispitanike da daju socijalno poželjne odgovore, te time oštete valjanost rezultata, bila je neophodna djelimična obmana. Nakon generalne upute, ispitanici su pitani za spol i seksualnu orijentaciju.

Svi sudionici u početku su bili upućeni na sljedeći način: *Na sljedećoj strani bit će Vam prikazan kratki profil o nekoj osobi. Molimo Vas da zamislite da imate romantičnu vezu s tom osobom / da neka žena ima romantičnu vezu s tom osobom. Pažljivo pročitajte profil jer će se na sljedećim stranicama tražiti od Vas da odgovorite na neka pitanja i kažete nam svoj dojam o osobi.* Potom je polovici ispitanika dat profil benevolentnog seksiste (pod imenom Damir), drugoj polovici ispitanika dat je profil neseksiste (također Damir).

Potom je uslijedila provjera pažnje ispitanika, da se ispita da li su ispitanici pratili upute i bili usmjereni na profil. Ispitanici su pitani da li je zamišljeni lik Damir njihov potencijalni partner ili radni kolega, odnosno potencijalni partner neke žene ili radni kolega neke žene. Nakon svega navedenog, uslijedilo je ispitivanje svih zavisnih varijabli: percepcije partnera (spremnosti na ulaganje, spremnosti na ponižavanje, percepcija atraktivnosti), te percepcija hostilnog seksizma. Prve tri skale su date zajedno, te su čestice bile izmiješane kako ispitanici ne bi bili

usmjereni na istovjetno odgovaranje. Što se tiče mjere percepcija hostilnog seksizma, ispitanici su pitani da odrede u kojem stupnju se slažu da su navedene čestice (koje su mjerile hostilni seksizam) također Damirovi stavovi o ženama. U oba slučaja mjerenja zavisnih varijabli, ispitanici su zamoljeni da budu iskreni, te su dobili uputstvo da nema tačnih i netačnih odgovora. Na kraju im je bilo zahvaljeno za učešće u istraživanju.

Rezultati

U ovom poglavlju bit će prikazani rezultati koji su obrađeni u statističkom programu SPSS 23, te modelirani u programu AMOS 23.

Deskriptivna statistika

Tablica 5

Deskriptivna statistika za subskale mjerenja na ženskom uzorku

	M	σ_M	SD	Min	Max	Sk	Ku	K-S p
Ulaganje (B)	3.57	0.12	1.07	1	5	-0.60	0.54	.07
Ponižavanje (B)	2.94	0.15	1.40	1	5	0.06	-1.22	.15
Atraktivnost (B)	3.25	0.14	1.31	1	5	-0.29	-0.99	.15
Hostilni seksizam (B)	2.72	0.14	1.31	1	5	0.23	-1.01	.07
Ulaganje (N)	3.52	0.1	0.97	1	5	-0.32	0.28	.08
Ponižavanje (N)	1.66	0.09	0.86	1	5	1.30	1.13	.16
Atraktivnost (N)	3.76	0.11	1.11	1	5	-0.66	-0.27	.15
Hostilni seksizam (N)	2.20	0.12	1.19	1	5	1.04	1.28	.09

M – aritmetička sredina; σ_M – standardna pogreška aritmetičke sredine; SD- standardna devijacija; Min – minimalni rezultat; Max – maksimalni rezultat; Sk - skjunis; Ku – kurtozis; B – uvjet benevolentni seksista; N - uvjet neseksista; K-S - Kolmogorov-Smirnov test normalnosti distribucije

U Tablici 5 su prikazani deskriptivni podaci za sve subskale mjerenja upotrebljene na ženskom uzorku. Prosječne vrijednosti spremnosti na ulaganje i percepcije atraktivnosti u oba uvjeta kreću se ka većim vrijednostima, dok je obratna situacija za spremnost na ponižavanje i percepciju hostilnog seksizma, odnosno prosjeci ovih varijabli teže ka nižim vrijednostima. Na subskali spremnost na ulaganje vidimo da žene oba lika Damira, i benevolentnog seksistu i neseksistu, smatraju dobrim potencijalnim „ulagačima“ ($M_B \approx M_N$), $t(178) = 0.31$, $p > .05$, dok ipak smatraju da je Damir neseksista manje spreman da ponizi ženu nego Damir benevolentni seksista ($M_B > M_N$), $t(178) = 7.53$, $p < .05$. Nadalje, prema aritmetičkim sredinama možemo vidjeti zanimljiv podatak; Damir neseksista se čini atraktivnijim od benevolentnog seksiste ($M_B < M_N$), $t(178) = -2.83$, $p < .05$. Osim toga, čini se da žene percipiraju više hostilnog seksizma u prvom uvjetu, nego u drugom ($M_B > M_N$), $t(178) = 2.74$, $p < .05$. Vidimo da su vrijednosti t-testa statistički značajne na nivou $\alpha = .05$ na svim subskalama, osim za subskalu spremnost na ulaganje – upravo onako kako smo i očekivali.

Prema vrijednostima standardne devijacije, najveće odstupanje podataka pokazano je kod subskale spremnost na ponižavanje u benevolentnom uvjetu ($SD = 1.40$), što indicira da su ovdje ispitanici imali najrazličitije odgovore u odnosu na ostale subskale.

Nadalje, na mjeri simetričnosti distribucija, uočena je umjerena simetričnost distribucija za oba uvjeta, dok p-vrijednosti Kolmogorov-Smirnov testa pokazuju da nijedna distribucija ne odstupa značajno od normalne. Kako vidimo, skjunis je negativan na subskalama spremnost na ulaganje i percepcija atraktivnosti u oba uvjeta, a to znači da su ispitanici više davali odgovore 4 i 5, odnosno više su se slagali da su oba lika Damira i spremna da ulažu i da su atraktivni, nego da nisu, dok je za druge dvije subskale, spremnost na ponižavanje i percepcija hostilnog seksizma, u oba uvjeta bila veća frekvencija za niže vrijednosti. U Prilogu 3 date su Slike 5 i 6 kao primjeri simetričnosti distribucija na nivou kompozitnih vrijednosti i to za varijable spremnost na ulaganje i percepcija hostilnog seksizma.

Uzimajući u obzir vrijednosti kurtozisa, veće je raspršenje podataka u benevolentnom uvjetu, nego u neseksističkom, što znači da su ispitanici imali različitije mišljenje kako da posmatraju benevolentnog seksistu, odnosno različitije su odgovarali, nego u drugom uvjetu i to ujedno koincidira sa nešto većim vrijednostima standardne devijacije u uvjetu benevolentnog seksiste naspram neseksiste.

Tablica 6

Deskriptivna statistika za subskele mjerenja na muškom uzorku

	M	σ_M	SD	Min	Max	Sk	Ku	K-S p
Ulaganje (B)	3.61	0.11	1.08	1	5	-0.45	-0.32	0.10
Ponižavanje (B)	3.08	0.13	1.25	1	5	-0.10	-0.83	0.06
Atraktivnost (B)	3.56	0.13	1.18	1	5	-0.49	-0.43	0.13
Hostilni seksizam (B)	3.02	0.12	1.17	1	5	-0.04	-0.62	0.09
Ulaganje (N)	3.58	0.12	1.02	1	5	-0.45	0.29	0.10
Ponižavanje (N)	2.26	0.14	1.14	1	5	0.60	-0.38	0.07
Atraktivnost (N)	3.78	0.12	0.98	1	5	-0.52	-0.31	0.15
Hostilni seksizam (N)	2.80	0.17	1.40	1	5	0.19	-1.12	0.08

M – aritmetička sredina; σ_M – standardna pogreška aritmetičke sredine; SD- standardna devijacija; Min – minimalni rezultat; Max – maksimalni rezultat; Sk - skjunis; Ku – kurtozis; B – uvjet benevolentni seksista; N - uvjet neseksista; K-S - Kolmogorov-Smirnov test normalnosti distribucije

U Tablici 6 je prikazana deskriptivna statistika za subskele mjerenja upotrebljene na muškom uzorku. Kako vidimo, muškarci jednako kao i žene, smatraju oba lika Damira za potencijalno dobre „ulagače“ u odnos sa ženom ($M_B \approx M_N$), $t(159) = 0.18$, $p > .05$. Također, smatraju da je ipak benevolentni Damir spremniji na ponižavanje žene nego neseksista Damir ($M_B > M_N$), $t(159) = 4.32$, $p < .05$. Slično kao kod žena, i ovdje je neseksista atraktivniji ($M_B < M_N$), $t(159) = -1.29$, $p > .05$, iako ova razlika ne dostiže nivo značajnosti. Nadalje, čini se da i kod muškaraca, kao i kod žena, postoji tendencija percepcije većeg hostilnog seksizma u prvom uvjetu nego u drugom ($M_B > M_N$), $t(159) = 1.10$, $p > .05$, ali ni ova razlika nije statistički značajna.

Čini se da su i na muškom uzorku podaci najviše odstupali od aritmetičke sredine na subskali spremnost na ponižavanje u uvjetu benevolentnog seksiste ($SD=1.25$). Također, što se tiče preostalih mjera, skjunisa i kurtozisa, skjunis je većinom negativan, dakle prisutna je veća frekvencija viših vrijednosti, osim za skale spremnost na ponižavanje i percepcija hostilnog seksizma u uvjetu neseksiste. Također, u Prilogu 3 date su Slike 7 i 8 kao pokazatelji simetričnosti distribucija za subskele spremnost na ulaganje i percepcija hostilnog seksizma, na nivou kompozitnih vrijednosti.

Osim toga, budući da je i kurtozis većinom negativan na subskalama u oba uvjeta, možemo reći da su distribucije podataka na ovim subskalama platokurtične, odnosno da imamo veće raspršenje rezultata. Dakle, muškarci su odgovarali različitije u oba uvjeta nego žene, koje su samo u uvjetu benevolentnog seksiste imale veći varijabilitet u odgovorima. Kao i na ženskom uzorku, ni na muškom uzorku nije zabilježeno statistički značajno odstupanje distribucija od normalnih.

Tablica 7

Interkorelacijska matrica kompozitnih skorova zavisnih varijabli na oba uzorka

	1	2	3	4
1. Ulaganje (Ž)				
2. Ponižavanje (Ž)	-.292**			
3. Atraktivnost (Ž)	.663**	-.659**		
4. Hostilni seksizam (Ž)	-.286**	.600**	-.445**	
1. Ulaganje (M)				
2. Ponižavanje (M)	-.215**			
3. Atraktivnost (M)	.621**	-.315**		
4. Hostilni seksizam (M)	-.129	.461**	-.152	

* p<0.05; ** p<0.01; M – muški uzorak; Ž – ženski uzorak; ulaganje – spremnost na ulaganje; ponižavanje – spremnost na ponižavanje; atraktivnost – percepcija atraktivnosti lika Damira; hostilni seksizam – percepcija prisustva hostilnog seksizma kod lika Damira

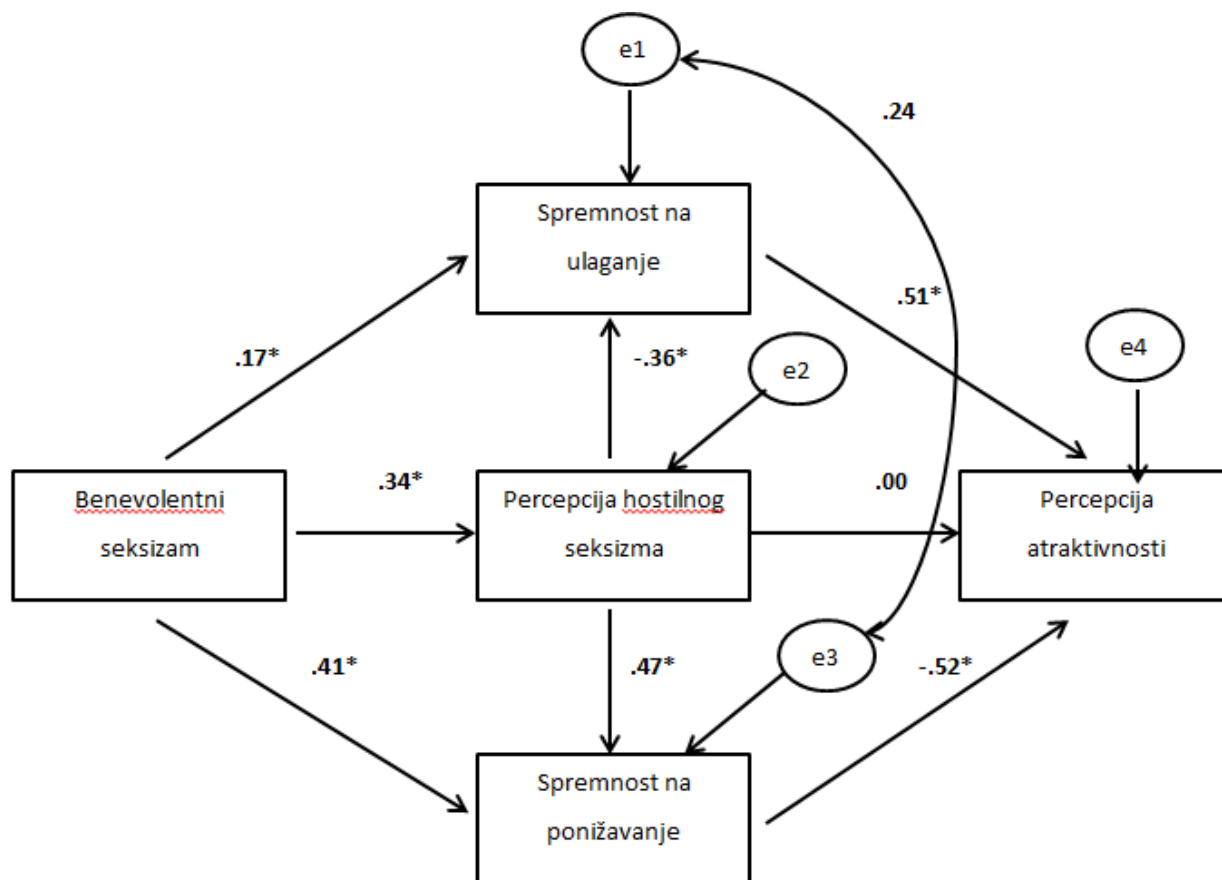
Iznad je data Tablica 7 na kojoj su prikazane korelacije među kompozitnim vrijednostima, a koje su korištene kao mjera percepcija partnera na ženskom i na muškom uzorku. Prvo ćemo analizirati korelacije na ženskom uzorku. Kako vidimo spremnost na ulaganje korelira negativno sa spremnošću na ponižavanje i percepcijom hostilnog seksizma, a to znači da, što je više lik Damira percipiran kao neko ko ulaže u odnos sa ženom, to je manje percipiran kao neko ko je spreman da ponizi ženu ili da pokaže hostilni seksizam. Također, spremnost na ulaganje korelira pozitivno sa percepcijom atraktivnosti, a to znači da što je više lik Damir percipiran kao „dobar ulagač“, to je privlačniji. Spremnost na ponižavanje korelira pozitivno sa hostilnim seksizmom, a negativno sa atraktivnošću, odnosno što je veća vjerovatnoća da lik Damir ponizi ženu, vjerovatnije je da će iskazati hostilni seksizam, dok će se istovremeno smatrati manje privlačnim. Također, atraktivnost korelira negativno sa hostilnim seksizmom, odnosno što se Damir više smatra privlačnim manje je vjerovatno da će pokazati hostilni seksizam, te obratno. Osim navedenog, možemo vidjeti da su sve korelacije značajne na nivou $\alpha=.01$.

Na muškom uzorku možemo primijetiti da je odnos varijabli isti kao i na ženskom uzorku. Međutim, iako hostilni seksizam korelira negativno sa ulaganjem i atraktivnošću, korelacije nisu statistički značajne. Dakle, možemo smatrati da muškarci koji percipiraju lika Damira kao nekog ko ulaže, ili kao nekog ko je atraktivan, ne smatraju da će istovremeno pokazivati manje hostilnog seksizma, niti da neće. Tačnije, rezultate na mjeri hostilnog seksizma ne možemo predvidjeti na osnovu mjera spremnost na ulaganje ili percepcija atraktivnosti, barem što se tiče muškog uzorka.

Analiza putanje

U nastavku će biti prikazana dva modela analize putanje za ženski i muški uzorak, a koji su obrađeni u statističkom softveru AMOS 23. Oba modela su medijacijska, pri čemu je ulazna varijabla uvjet (0-neseksista, 1-benevolentni seksista), medijatorske varijable spremnost na ulaganje, percepcija hostilnog seksizma i spremnost na ponižavanje, a izlazna varijabla percepcija atraktivnosti potencijalnog partnera. Modeli su moderirani spolom, s obzirom da su žene odgovarale iz perspektive prvog lica o atraktivnosti partnera, dok su muškarci na ista pitanja odgovarali iz perspektive trećeg lica, iz kojeg razloga su modeli odvojeno prikazani.

Prvo slijedi prikaz medijacijskog modela relacije benevolentnog seksizma i atraktivnosti partnera na ženskom uzorku prikazanom na Slici 3.

Slika 3. Medijacijski model benevolentnog seksizma, percepcije partnera i atraktivnosti na ženskom uzorku.

Sve korelacije među varijablama prikazane na gornjoj slici su statistički značajne na nivou $\alpha = 0.05$, osim direktnog efekta između hostilnog seksizma i atraktivnosti koji ne postoji, odnosno zabilježena je nulta korelacija, $r=0.00$. Dakle, možemo reći da žene benevolentnog seksistu u odnosu na neseksistu smatraju onim koji je voljan da više ulaže u odnos sa ženom, što znači da sa „porastom“ benevolentnosti raste i spremnost na ulaganje. Međutim, sa „porastom“ benevolentnosti raste i spremnost na ponižavanje, jer je korelacija pozitivna i značajna $r=0.41$. To znači da žene benevolentnog seksistu istovremeno smatraju dobrim ulagačem, ali i nekim ko je spreman da ponižava ženu u odnosu. Osim toga, jasno vidimo da postoji direktan efekat

benevolentnog seksizma na hostilni seksizam ($r=0.34$), a to znači da žene percipiraju benevolentnog seksistu više hostilnim nego neseksistu.

Kako smo već naveli, ne postoji direktan efekat hostilnog seksizma na atraktivnost, međutim postoji indirektni koji se ostvaruje kao parcijalizirani, preko varijabli spremnost na ulaganje i spremnost na ponižavanje. S obzirom da indirektni efekat računamo kao proizvod korelacija pojedinačnih relacija, za varijablu spremnost na ulaganje, taj efekat iznosi $r = -0.36 * 0.51 = -0.18$, a za varijablu spremnost na ponižavanje $r = 0.47 * (-0.52) = -0.24$. Oba indirektna efekta su statistički značajna, a ukupni efekat hostilnog seksizma na atraktivnost iznosi $r = -0.18 - 0.24 = -0.42$. Kako možemo objasniti ove korelacije? Ukoliko žena smatra da je muškarac, u ovom slučaju benevolentni seksista, hostilan, tada će očekivati da manje ulaže u odnos sa ženom, te će zbog toga biti i manje atraktivan. Osim toga, očekivat će da takav muškarac više ponižava ženu, te će i zbog toga biti manje atraktivan. Kako vidimo, u konačnici ukupan efekat je dosta visok i negativan ($r = -0.42$), a to nam upućuje na jasnu opredjeljenost žena da je hostilni seksista sve manje atraktivan što je hostilniji prema ženi.

Osim toga, na ovaj način možemo izračunati ukupni efekat benevolentnog seksizma na atraktivnost i to preko:

- Ulaganja ($r = 0.17 * 0.51 = 0.09$)
- Ponižavanja ($r = 0.41 * (-0.52) = -0.21$)
- Hostilnog seksizma i ulaganja ($r = 0.34 * (-0.36) * 0.51 = -0.06$)
- Hostilnog seksizma i ponižavanja ($r = 0.34 * 0.47 * (-0.52) = -0.08$)

Kada saberemo indirektne efekte ($r = 0.09 - 0.21 - 0.06 - 0.08 = -0.26$), vidjet ćemo da postoji statistički značajan ukupan efekat benevolentnog seksizma na atraktivnost. Dakle, vidimo da benevolentni seksista postaje sve manje atraktivan ženama ukoliko je ponižava i ukoliko je hostilan, iako ulaže u odnos sa ženom.

Nadalje, provjerili smo i podešenost prethodnog modela. Kako vidimo u Tablici 8, model je dobro podešen jer su GFI i CFI indeksi veći od 0.95, dok je RMSEA manji od 0.10 (Ainur, Sayang, Jannoo i Yap, 2017). Vidimo da je i hi kvadrat statistički neznačajan, što znači da dobiveni model ne odstupa značajno od teorijskog, očekivanog modela.

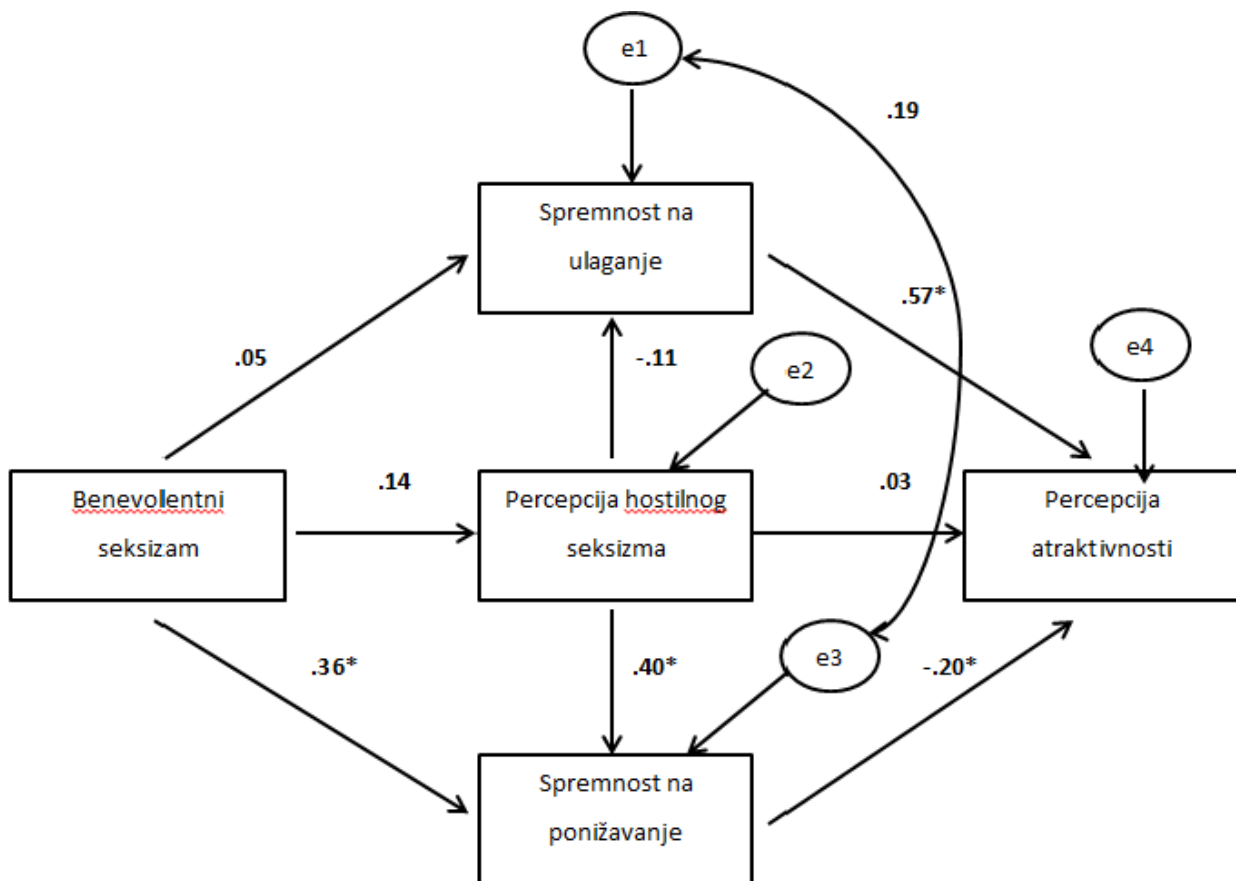
Tablica 8

Podušenost modela medijacije za ženski uzorak

Model	χ^2			GFI	CFI	RMSEA
	df	p	χ^2			
	1	0.161	1.96	0.995	0.997	0.075

χ^2 - hi kvadrat; df – stepeni slobode; p-stepen značajnosti; GFI – Goodness of Fit Index; CFI - Comparative Fit Index; RMSEA – root mean square error of approximation

Dalje slijedi prikaz istog medijacijskog modela na muškom uzorku, prikazan na Slici 4.

Slika 4. Medijacijski model benevolentnog seksizma, percepcije partnera i atraktivnosti na muškom uzorku.

Na muškom uzorku je značajan direktni efekat uvjeta na spremnost na ponižavanje ($r=0.36$), dok su direktni efekti uvjeta, odnosno benevolentnosti na spremnost na ulaganje i

percepciju hostilnog seksizma statistički neznačajni ($r=0.05$ i $r=0.14$). Dakle, možemo reći da muškarci smatraju da je benevolentni Damir više spreman da ponižava ženu nego neseksista Damir. Također, korelacije označene zvjezdicom su značajne na nivou $\alpha=0.05$.

Nadalje, kao i kod ženskog uzorka, ne postoji direktan efekat hostilnog seksizma na atraktivnost. Međutim, taj se efekat ostvaruje indirektno preko spremnosti na ponižavanje ($r=0.40*(-0.20)= -0.08$), a to znači da muškarci smatraju da, što je muškarac više hostilan prema ženi, da će je više ponižavati, te će zbog toga biti i manje atraktivan. Osim toga, možemo izračunati i indirektni efekat benevolentnog seksizma na atraktivnost preko spremnosti na ponižavanje ($r=0.36*(-0.20)= -0.07$). Vidimo da ukoliko muškarci smatraju benevolentnog seksistu nekim ko je spreman da ponizi ženu, njegova atraktivnost se smanjuje. Za razliku od ženskog uzorka, ovdje nije zabilježen direktan efekat hostilnog seksizma na spremnost na ulaganje, već samo direktan efekat spremnosti na ulaganje na atraktivnost i to dosta visok ($r=0.57$). Kako interpretirati ove rezultate? Čini se da muškarci ne uviđaju da hostilni seksista želi da ulaže uopšte u odnos sa ženom, dok smatraju da muškarci koji ulažu, ipak jesu atraktivniji.

U Tablici 9 možemo vidjeti da je model dobro podešen. Kao i kod ženskog uzorka, GFI i CFI indeksi su iznad 0.95, dok je RMSEA minimalan (Ainur i sar., 2017). Osim toga, vidimo da je i hi kvadrat statistički neznačajan ($p=0.391$), stoga možemo smatrati dobiveni model neznačajno odstupajućim od teorijskog.

Tablica 9

Podješnost modela medijacije za muški uzorak

Model	χ^2			GFI	CFI	RMSEA
	df	p	χ^2			
	1	0.391	0.735	0.998	1.000	0.000

χ^2 - hi kvadrat; df – stepeni slobode; p-stepen značajnosti; GFI – Goodness of Fit Index; CFI -Comparative Fit Index; RMSEA – root mean square error of approximation

Diskusija

Naime, što se tiče postignutih ciljeva i hipoteza ovog istraživanja, čini se da su sve hipoteze potvrđene osim druge hipoteze, gdje je očekivana spolna razlika između dva modela, odnosno da muškarci smatraju da je benevolentni seksista manje spreman da ponižava ženu nego neseksista, a što nije dobiveno. Međutim, ipak možemo smatrati spol za moderatorsku varijablu jer muškarci značajno drugačije percipiraju lika Damira nego žene. Dakle, sve korelacije na ženskom uzorku su dobivene i značajne su. Ipak, dodana su dva indirektna efekta za hostilni seksizam jer se dobro uklapaju kao dodatno objašnjenje istraživanog fenomena. Žene benevolentnog Damira, u odnosu na neseksistu Damira, vide kao nekog ko je spreman da ulaže u odnos sa ženom, ali istovremeno može da bude hostilan i da ponižava. Dakle, žene su svjesne “tamne strane viteštva”, odnosno znaju da će ih muškarac namjerno pokušati da ponizi, a da će ulagati u odnos na razne druge spomenute načine. Stoga, bismo li mogli reći da žene svjesno odobravaju potlačivanje od strane muškarca ukoliko imaju s druge strane korist od istog? Odgovor na ovo pitanje nije jednoznačan budući da nisu poznati drugi faktori koji sudjeluju u odnosu istraživanih varijabli. Također, vidimo da žene smatraju da je hostilni muškarac koji ponižava ženu i ulaže sve manje, manje atraktivan u odnosu na onog koji nije hostilan.

S druge strane, na muškom uzorku situacija je nešto drugačija. Nisu dobivene značajne korelacije za varijablu spremnost na ulaganje, kao ni za percepciju hostilnog seksizma, dok je dobivena značajna korelacija, ali suprotna od očekivane, za varijablu spremnost na ponižavanje. Kako možemo shvatiti dobivene rezultate? Muškarci smatraju da je benevolentni muškarac spreman da ponižava ženu, te da će zbog toga biti manje atraktivan, ali ne smatraju (ili ne priznaju) da je takav muškarac istovremeno spreman da ulaže u odnos sa ženom više nego neseksista. Međutim, smatraju da je muškarac koji ulaže, kakav god bio, atraktivan ženama više nego onaj koji ne ulaže.

Također, i ovdje je uveden jedan indirektni efekat za hostilni seksizam koji je dobro podešen. Dakle, vidimo da muškarci smatraju da je hostilni seksista spreman da ponizi ženu, te da je zbog toga manje atraktivan. Mogli bismo reći da muškarci na neki način benevolentni lik Damira ne povezuju sa muškarcem koji je spreman da ulaže i koji je generalno atraktivan ženama, nego ga radije smatraju za nekoga ko je spreman da unižava ženski rod. Zašto je ovo

slučaj? Koja su alternativna objašnjenja? Čini se da su muškarci previše “kruto” doživjeli benevolentni lik Damira ili jednostavno smatraju da će više ponižavati ženu takav muškarac, nego što će ulagati u odnos s njom.

Uprkos svemu, ovo je korelacijsko istraživanje, stoga treba biti oprezan pri davanju konačnih zaključaka. Kada spominjemo druge izazove ovog istraživanja i ograničenja, svakako moramo spomenuti otežano motiviranje muških ispitanika da popune upitnik. Osim toga, istraživanje je sprovedeno online, stoga nismo mogli imati kontrolu konfundirajućih varijabli koju bismo možda imali uživo. Također, što se tiče pozitivnih strana istraživanja, kada su jednom stupili u popunjavanje upitnika, ispitanici su navodili kako je istraživanje neobično i vrlo interesantno, te su se interesovali za buduće dobivene rezultate. Nadalje, implikacije za buduća istraživanja se svakako odnose na mogućnost provođenja eksperimenta u dobro kontroliranim uslovima kada je istraživanje seksizma u pitanju.

Sprovedeno istraživanje nam je pokazalo da zaista benevolentni seksizam može sadržavati u svojoj pozadini hostile ideje spram žena, te da su i muškarci i žene toga svjesni. Žene znaju da je benevolentni seksizam “mač sa dvije oštrice”, odnosno smatraju da će potencijalni benevolentni seksista istovremeno ulagati u odnos sa ženom, ali je i ponižavati. Muškarci, s druge strane, smatraju da je to lik koji je spremniji da ponizi ženu, dok ne priznaju da je to isti muškarac koji je spreman da ulaže u odnos s ženom. Čini se da muškarci razlikuju benevolentnog seksistu (i neseksistu) od muškarca koji ulaže. Dodatno pitanje za buduća istraživanja je doznati kakve stavove spram žena ima lik koji je spreman da ulaže, ukoliko to nije ni benevolentni seksista, ni neseksista.

Osim navedenog, vidjeli smo da je ženama privlačniji benevolentni seksista dokle god ulaže u odnos sa ženom, odnosno sve dok izražava poštovanje. Ipak, atraktivnost prema njemu se smanjuje kada je počne ponižavati ili iskazivati hostile ideje. S druge strane, muškarci smatraju da je ženama atraktivan muškarac koji ulaže, a nije važno da li je benevolentni seksista, neseksista ili nešto treće. Ipak, sigurni su u to da je benevolentni seksista neprivlačan ženama ukoliko pokazuje hostile ideje i ponižava je. Čini se da muškarci izjednačavaju benevolentnog seksistu sa hostilem seksistom.

Socijalni značaj dobivenih rezultata se ogleda u tome što se žene vode teorijom socijalne razmjene, odnosno “kalkuliraju” u kojem trenutku je partner dobar za njih, a u kojem nije. Ne

možemo doslovno reći da žene trpe potlačivanje radi drugih beneficija koje im pruža muškarac, ali ne možemo niti u potpunosti odbaciti ovu pretpostavku. S druge strane, muškarci ne priznaju da je muškarac koji ulaže isti muškarac koji ponižava ženu. Drugim riječima, mogli bismo reći da namjera benevolentnog seksiste pokušava ostati sakrivena.

Na kraju, iako se rezultati nisu doslovno uklopili u modele i hipoteze, vrlo su smisleni i pogodni za daljnja istraživanja, te nam daju jednu novu perspektivu i pogled na seksizam, posebno kada su u pitanju dokazani indirektni efekti. Osim toga, u odnosu na istraživanje Gul i Kupfer (2019) vidimo novinu koju je ovo istraživanje pokazalo; stav muškaraca spram benevolentnog i hostilnog seksizma, a pored toga, potvrđeni su svi očekivani rezultati na uzorku žena. Možemo reći da je replikacija dobro sprovedena. Također, stav žena spram hostilnog seksizma i mogućnošću izjednačavanja benevolentnog sa hostilnim seksizmom je u ovom istraživanju postao nešto jasniji u odnosu na ranija istraživanja (npr. Bohner i sar., 2010).

Zaključak

S obzirom na postavljene hipoteze istraživanja, možemo izvesti sljedeći zaključak koji glasi:

1. Potvrđeni su djelimični medijacijski efekti percepcije partnera između benevolentnog seksizma i atraktivnosti i to:
 - a. Benevolentni seksizam pozitivno korelira sa spremnošću na ulaganje, a spremnost na ulaganje pozitivno korelira sa atraktivnošću partnera, ali samo na ženskom uzorku, dok ista medijacijska relacija na muškom uzorku nije potvrđena
 - b. Hostilni seksizam nije potvrđen kao značajan medijator s obzirom na spol, odnosno nije potvrđen efekat u kojem benevolentni seksizam pozitivno korelira sa hostilnim seksizmom, a hostilni seksizam negativno korelira sa atraktivnošću. Iako benevolentni seksizam pozitivno korelira sa percepcijom hostilnog seksizma samo na ženskom uzorku, na oba uzorka direktna relacija između hostilnog seksizma i percepcije atraktivnosti partnera tendira nultoj korelaciji. S druge strane, hostilni seksizam ostvaruje indirektni efekat na atraktivnost preko pozitivne veze sa spremnošću na ulaganje i negativne veze sa spremnošću na ponižavanje na ženskom uzorku, dok je na muškom uzorku ovaj efekat ostvaren samo preko percepcije ponižavanja
 - c. Pokazan je negativan medijacijski efekat spremnosti na ponižavanje na oba poduzorka i to tako da je benevolentni seksizam pozitivno povezan sa spremnošću na ponižavanje, a spremnost na ponižavanje negativno povezana sa atraktivnošću
2. Suprotno očekivanju, nema razlike u medijacijskim modelima po spolu u relaciji između benevolentnog seksizma i spremnosti na ponižavanje. Dok je pretpostavljeno da će ova relacija biti pozitivna na ženskom, a negativna na muškom uzorku, kod oba spola je zabilježena pozitivna korelacija između benevolentnog seksizma i spremnosti na ponižavanje. S druge strane, moderatorski efekat spola postoji, ali se ostvaruje preko drugog medijatora percepcije ulaganja, odnosno, dok žene benevolentni seksizam povezuju sa težnjom za ulaganjem u odnos, ista veza izostaje na muškom uzorku.
3. Iako donekle međusobno različiti, oba medijacijska modela dobivena i na ženskom i na muškom uzorku su zasebno dobro održivi.

Literatura

- Abrams, D., Viki, G. T., Masser, B. i Bohner, G. (2003). Perceptions of Stranger and Acquaintance Rape: The Role of Benevolent and Hostile Sexism in Victim Blame and Rape Proclivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 111-125. doi: 10.1037/0022-3514.84.1.111
- Ainur, A. K., Sayang, M. D., Jannoo, Z., Yap, B. W. (2017). Sample Size and Non-Normality Effects on Goodness of Fit Measures in Structural Equation Models. *Pertanika Journal of Science. & Technology*, 25(2), 575-586.
- Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Atkinson, R. L., Hilgard, E., Smith, E.E., Nolen-Hoeksema, S., Frederickson, B.L., Loftus, G.R., Bem, D.J. i Maren, S. (2007). *Uvod u psihologiju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Becker, J. C. i Wright, S. C. (2011). Yet another dark side of chivalry: Benevolent sexism undermines and hostile sexism motivates collective action for social change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101, 62-77. doi:10.1037/a0022615
- Berry, D. S., i McArthur, L. Z. (1985). Some components and consequences of a babyface. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(2), 312-323. doi: 10.1037/0022-3514.48.2.312
- Berscheid, E., Walster, E., i Walster, G. W. (1973). New directions in equity research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 25 (2), 151-176. doi: 10.1016/S0065-2601(08)60057-X
- Böhm, R., Schütz, A., Rentzsch, K., Körner, A. i Funke, F. (2010). Are we looking for positivity or similarity in a partner's outlook on life? Similarity predicts perceptions of social attractiveness and relationship quality. *The Journal of Positive Psychology*, 5(6), 431-438. doi: 10.1080/17439760.2010.534105
- Bohner, G., Ahlborn, K. i Steiner, R. (2010). How sexy are sexist men? Women's perception of male response profiles in the Ambivalent Sexism Inventory. *Sex Roles*, 62, 568-582. doi:10.1007/s11199-009-9665-x
- Buss, D. M. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioral & Brain Sciences*, 12, 1-49. doi:10.1017/S0140525X00023992
- Buss, D. M., Larsen, R. J., Western, D. i Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, Physiology and Psychology. *Psychological Science*, 3(4), 251-255. doi:10.1111/j.1467-9280.1992.tb00038.x
- Calogero, R. M. i Jost, J. T. (2011). Self-subjugation among women: Exposure to sexist ideology, self-objectification, and the protective function of the need to avoid closure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100, 211-228. doi:10.1037/a0021864

- Coile, C. C. (2003). Retirement Incentives and Couples' Retirement Decisions. *NBER working paper series*, 9496, 1-37. doi: 10.3386/w9496
- Dardenne, B., Dumont, M. i Bollier, T. (2007). Insidious dangers of benevolent sexism: Consequences for women's performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 764-779. doi:10.1037/0022-3514.93.5.764
- Dion, K., Berscheid, E., i Walster, E. (1972). What is beautiful is good. *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(3), 285-290. doi:10.1037/h0033731
- Dumont, M., Sarlet, M. i Dardenne, B. (2010). Be too kind to a woman, she'll feel incompetent: Benevolent sexism shifts self-construal and autobiographical memories toward incompetence. *Sex Roles*, 62, 545-553. doi:10.1007/s11199-008-9582-4
- Dapo, N. i Đokić, R. (2012). *Statistika u psihologiji - elektronsko izdanje: Priručnik za studente*. Sarajevo: Filozofski fakultet.
http://www.ffeizdavastvo.ba/Books/Statistika_u_psihologiji.pdf
- Eastwick, P. W., Eagly, A. H., Glick, P., Johannesen-Schmidt, M.C., Fiske, S. T., Blum, A. M. B., . . . i Volpato, C. (2006). Is traditional gender ideology associated with sex-typed mate preferences? A test in nine nations. *Sex Roles*, 54, 603-614. doi:10.1007/s11199-006-9027-x
- Feather, N. T. (2004). Value correlates of ambivalent attitudes toward gender relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 3-12. doi:10.1177/0146167203258825
- Feingold, A. (1990). Gender differences in effects of physical attractiveness on romantic attraction: A comparison across five research paradigms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 981-993. doi: 10.1037/0022-3514.59.5.981
- Festinger, L., Back, K., Schachter, S., Kelley, H. H. i Thibaut, J. (1950). *Theory and experiment in social communication*. Michigan: Research center for dynamics institute for social research, University of Michigan.
- Fransioli, E. G. (2013). *Godišnji izvještaj o stanju prava žena u Bosni i Hercegovini tokom 2013. godine*. Sarajevo: Sarajevo Open Centre.
<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=518680>
- Glick, P. i Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491-512. doi:10.1037//0022-3514.70.3.491
- Glick, P. i Fiske, S. T. (2001). An ambivalent alliance: Hostile and benevolent sexism as complementary justifications for gender inequality. *American Psychologist*, 56, 109-118. doi:10.1037//0003-066x.56.2.109

- Gul, P. i Kupfer, T. R. (2019). Benevolent Sexism and Mate Preferences: Why Do Women Prefer Benevolent Men Despite Recognizing That They Can Be Undermining? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(1), 146–161. doi:10.1177/0146167218781000
- Hewstone, M. i Stroebe, W. (2003). *Socijalna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Johannesen-Schmidt, M. C., i Eagly, A. H. (2002). Another look at sex differences in preferred mate characteristics: The effects of endorsing the traditional female gender role. *Psychology of Women Quarterly*, 26, 322-328. doi:10.1111/1471-6402.t01-2-00071
- Kilianski, S. E. i Rudman, L. A. (1998). Wanting it both ways: Do women approve of benevolent sexism? *Sex Roles*, 39, 333-352. doi:10.1023/A:1018814924402
- Kraljić, I. (2017). *Seksizam u oglašavanju: analiza stavova i označitelja*. Neobjavljeni diplomski rad. Zadar: Odjel za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru.
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti: domene znanja o ljudskoj prirodi*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Moya, M., Glick, P., Expósito, F., de Lemus, S. i Hart, J. (2007). It's for your own good: Benevolent sexism and women's reactions to protectively justified restrictions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33, 1421-1434. doi:10.1177/0146167207304790
- Nakić, S. (2004). *ŠTO JE DOBRO TO JE I LLJEPO: Ispitivanje reverzne teze stereotipa fizičke atraktivnosti*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Oršolić, K. (2019). *Seksting u okviru teorije seksualnih skriptova i teorije socijalne razmjene*. Neobjavljeni magistarski rad. Osijek: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Osijeku.
- Reis, H.T., Collins, W.A. i Berscheid, E. (2000). The Relationship Context of Human Behavior and Development. *Psychological Bulletin*, 126 (6), 844-872. doi:10.1037//0033-2909.126.6.844.
- Shnabel, N., Bar-Anan, Y., Kende, A., Bareket, O. i Lazar, Y. (2016). Help to perpetuate traditional gender roles: Benevolent sexism increases engagement in dependency-oriented crossgender helping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 110, 55-75. doi:10.1037/pspi0000037
- Sibley, C. G., Overall, N. C., Duckitt, J., Perry, R., Milfont, T. L., Khan, S. S. . . i Robertson, A. (2009). Your sexism predicts my sexism: Perceptions of men's (but not women's) sexism affects one's own sexism over time. *Sex Roles*, 60, 682-693. doi:10.1007/s11199-008-9554-8
- Stojanović, I. (2014). *Seksizam, rodni stereotipi i uloge u tri udžbenika španskog kao stranog jezika: Krićka analiza fotografija i ilustracija*. Neobjavljeni magistarski rad. Beograd: Katedra za iberijske studije Filološkog fakulteta u Beogradu.

- Swann, W. B., Stein-Seroussi, A. i Giesler, R. B. (1992). Why people self-verify? *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(3) 392-401. doi: 10.1037/0022-3514.62.3.392
- Thornhill, R. i Gangestad, S. W. (1999). Facial attractiveness. *Trends in Cognitive Sciences*, 3(12), 452-460.
- Trivers, R. L. (1972). Parental investment and sexual selection. In B. Campbell (Ed.), *Sexual selection and the descent of man, 1871-1971* (136-179). Chicago, IL: Aldine.
- Viki, G. T., Abrams, D. i Hutchison, P. (2003). The “true” romantic: Benevolent sexism and paternalistic chivalry. *Sex Roles*, 49, 533-537. doi:10.1023/A:1025888824749
- Zentner, M., i Eagly, A. H. (2015). A sociocultural framework for understanding partner preferences of women and men: Integration of concepts and evidence. *European Review of Social Psychology*, 26, 328-373. doi:10.1080/10463283.2015.1111599

Prilog 1 - prvi istraživački link (uvjet benevolentnog seksiste),

Istraživanje odrednica atraktivnosti

Poštovani/a

studentica sam pete godine na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Istraživanje za svoj magistarski rad sprovodim online, radi COVID-19 pandemije. Učešće u istraživanju je dobrovoljno i možete odustati ukoliko budete osjećali nelagodu iz bilo kojeg razloga. Rezultati istraživanja koristit će se isključivo u naučne svrhe, te ni na koji način neće biti zloupotrebjeni. Vaš identitet je anoniman. Također, radi specifičnosti teme istraživanja, potrebno je da imate najmanje 18 godina. Za ispunjavanje upitnika Vam je potrebno 10-15 minuta. Ukoliko imate pitanja, možete me kontaktirati putem e-mail adrese: selma.custovic65@gmail.com

Molimo Vas da odgovorite na pitanja ispod.

Potvrđujem da imam 18 ili više godina i da sam saglasan/na da učestvujem u istraživanju.

Šta od sljedećeg najbolje opisuje Vašu seksualnu orijentaciju?

Heteroseksualac/heteroseksualka

Homoseksualac/homoseksualka

Biseksualac/biseksualka

Aseksualac/aseksualka

Kojeg ste spola?

žensko

muško

Uputa (za žene)

Na sljedećoj strani prikazat će Vam se kratki profil o nekoj osobi. Molimo Vas zamislite da imate romantičnu vezu s tom osobom. Pažljivo pročitajte profil jer će se na sljedećim stranicama tražiti od Vas da odgovorite na neka pitanja i kažete nam svoj dojam o osobi.

Uputa (za muškarce)

Na sljedećoj strani prikazat će Vam se kratki profil o nekoj osobi. Molimo Vas da zamislite da neka žena ima romantičnu vezu s tom osobom. Pažljivo pročitajte profil jer će se na sljedećim stranicama tražiti od Vas da odgovorite na neka pitanja i kažete nam svoj dojam o osobi.

Opis profila

Damir je muškarac koji čvrsto vjeruje da, koliko god bio uspješan, muškarac ne može biti potpun bez ljubavi žene. Smatra da u vezi žena treba da bude objekat muškarčevog obožavanja. Uvjeren je da žene imaju razvijeniju i istančaniju osjetljivost za moral od muškaraca i da su predodređene da postupaju na više etičan način. Vjeruje da žene prirodno posjeduju veći osjećaj za lijepo, što ih čini mjerodavnijim po pitanju kulture i stila. Žene posmatra kao bića koja trebaju mušku zaštitu sa pravom na poseban tretman (npr. prioritet u spašavanju ili pružanju pomoći) u slučaju nesreće ili hitnosti. Smatra da muškarac ima obavezu da ženi obezbijedi finansijsku podršku i ekonomsku sigurnost.

Provjera pažnje (za žene)

Da bismo bili sigurni da ste razumjeli na koji način, prema uputstvu, trebate posmatrati Damira, molimo Vas da označite u kojem zamišljenom odnosu ste sa Damirom?

- Damir je moj radni kolega
- Damir je moj potencijalni romantični partner

Provjera pažnje (za muškarce)

Da bismo bili sigurni da ste razumjeli na koji način, prema uputstvu, trebate posmatrati Damira, molimo Vas da označite u kojem zamišljenom odnosu je neka žena sa Damirom?

- Damir je radni kolega neke žene
- Damir je potencijalni romantični partner neke žene

Percepcija partnera (za žene)

Molimo Vas da označite polja ispod kako biste procijenili prethodno opisan profil. Vaš zadatak je da kažete koliko se slažete sa tvrdnjama koje se odnose na Vaš dojam o Damiru, pri čemu 1 - označava "Nikako se ne slažem", 2 - "Ne slažem se", 3 - "Niti se slažem, niti se ne slažem", 4 - "Slažem se", 5 - "U potpunosti se slažem". Uzmite u obzir da samo zamišljate opisanu osobu kao potencijalnog partnera. Molimo Vas da odgovorite iskreno. Nema tačnih i netačnih odgovora.

1. Smatram da bi Damir bio topao prema meni kao potencijalni partner.
2. Mislim da bi Damir dominirao u vezi sa mnom.
3. Smatram da bi Damir bio velikodušan prema meni kao potencijalni partner.
4. Smatram da bi Damir bio sebičan kao moj potencijalni partner.
5. Mislim da bi mi Damir pomagao.
6. Pored Damira bih se osjećala ugroženo.
7. Pored Damira bih se osjećala sigurno.
8. Pored Damira bih se osjećala nekompetentno.
9. U vezi sa Damikom bih se osjećala zaštićeno.
10. Mislim da bi Damir bio pouzdan kao moj potencijalni partner.
11. Mislim da bi mi Damir bio vjeran kao potencijalni partner.
12. Smatram da bi mi Damir bio posvećen kao potencijalni partner.
13. Mislim da bi me Damir kontrolirao.
14. Kao potencijalnog partnera, Damira smatram privlačnim.
15. Pored Damira bih se osjećala nemoćno.
16. Smatram da bi mi Damir bio dobar momak/suprug.
17. Mislim da bi se Damir naređivački odnosio prema meni.
18. Pored Damira bih se osjećala inferiorno.

Percepcija partnera (za muškarce)

Molimo Vas da označite polja ispod kako biste procijenili prethodno opisan profil. Vaš zadatak je da kažete koliko se slažete sa tvrdnjama koje se odnose na Vaš dojam o Damiru, pri čemu 1 - označava "Nikako se ne slažem", 2 - "Ne slažem se", 3 - "Niti se slažem, niti se ne slažem", 4 - "Slažem se", 5 - "U potpunosti se slažem". Uzmite u obzir da samo zamišljate opisanu osobu kao potencijalnog partnera neke žene. Molimo Vas da odgovorite iskreno. Nema tačnih i netačnih odgovora.

1. Smatram da bi Damir bio topao kao potencijalni partner neke žene.
2. Smatram da bi Damir bio sebičan kao potencijalni partner neke žene.
3. Smatram da bi Damir bio velikodušan kao potencijalni partner neke žene.
4. Mislim da bi Damir pomagao svojoj partnerici.
5. Pored Damira, njegova partnerica bi se osjećala ugroženo.
6. Pored Damira, njegova partnerica bi se osjećala sigurno.
7. Pored Damira, njegova partnerica bi se osjećala inferiorno.

8. U vezi sa Damirom, njegova partnerica bi se osjećala zaštićeno.
9. Mislim da bi Damir dominirao u vezi.
10. Mislim da bi Damir bio vjeran kao potencijalni partner neke žene.
11. Smatram da bi Damir bio posvećen kao potencijalni partner neke žene.
12. Mislim da bi se Damir naređivački odnosio prema svojoj partnerici.
13. Damir bi bio privlačan ženama.
14. Pored Damira, njegova partnerica bi se osjećala nemoćno.
15. Smatram da bi Damir bio dobar momak/suprug nekoj ženi.
16. Mislim da bi Damir bio pouzdan kao potencijalni partner neke žene.
17. Mislim da bi Damir kontrolirao svoju partnericu.
18. Pored Damira, njegova partnerica bi se osjećala nekompetentno.

Percepcija hostilnog seksizma (PHS)

Iz prethodnog opisa Damirovog profila imali ste priliku da saznate šta Damir misli o ženama. U nastavku Vas molimo da procijenite u kojoj mjeri se tvrdnje navedene ispod odnose na Damirovo mišljenje o ženama, pri tome 1 znači "Nikako", 2 - "Malo", 3 - "Niti se odnosi, niti se ne odnosi", 4 - "Puno", 5 - "Potpuno". Potrebno je da procijenite koliko su tvrdnje ispod u skladu sa Damirovim mišljenjem o ženama koje ste prethodno pročitali. Važno je naglasiti da u ovoj procjeni NE dajete vlastito mišljenje o ženama, nego procjenjujete šta vjerujete da Damir misli o ženama.

1. Damir smatra da mnoge žene zapravo traže posebne povlastice, kao što je politika zapošljavanja koja im daje prednost spram muškaraca, pod izgovorom „jednakosti“.
2. Damir smatra da većina žena bezazlene komentare i postupke tumači kao da su seksistički.
3. Damir smatra da se žene prelako uvrijede
4. Damir smatra da feministkinje ne pokušavaju da steknu veću moć od muškaraca.
5. Damir smatra da većina žena ne cijeni u potpunosti sve ono što muškarci čine za njih
6. Damir smatra da žene pokušavaju dobiti moć kontrolirajući muškarce.
7. Damir smatra da žene preuveličavaju svoje probleme s posla
8. Damir smatra da žena drži muškarca na kratkom povocu, jednom kad ga osvoji
9. Damir smatra da se žene po pravilu žale da su diskriminisane, kada izgube od muškaraca u fer konkurenciji.
10. Damir smatra da vrlo malo žena uživa u seksualnom provociranju muškaraca da bi ih kasnije odbile.
11. Damir smatra da su zahtjevi feministkinja spram muškaraca sasvim opravdani

Hvala Vam na učešću!

Prilog 2 - drugi istraživački link (uvjet neseksiste)

Istraživanje odrednica atraktivnosti

Poštovani/a

studentica sam pete godine na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Istraživanje za svoj magistarski rad sprovodim online, radi COVID-19 pandemije. Učešće u istraživanju je dobrovoljno i možete odustati ukoliko budete osjećali nelagodu iz bilo kojeg razloga. Rezultati istraživanja koristit će se isključivo u naučne svrhe, te ni na koji način neće biti zloupotrebjeni. Vaš identitet je anoniman. Također, radi specifičnosti teme istraživanja, potrebno je da imate najmanje 18 godina. Za ispunjavanje upitnika Vam je potrebno 10-15 minuta. Ukoliko imate pitanja, možete me kontaktirati putem e-mail adrese: selma.custovic65@gmail.com

Molimo Vas da odgovorite na pitanja ispod.

Potvrđujem da imam 18 ili više godina i da sam saglasan/na da učestvujem u istraživanju.

Šta od sljedećeg najbolje opisuje Vašu seksualnu orijentaciju?

- Heteroseksualac/heteroseksualka
- Homoseksualac/homoseksualka
- Biseksualac/biseksualka
- Aseksualac/aseksualka

Kojeg ste spola?

- žensko
- muško

Uputa (za žene)

Na sljedećoj strani prikazat će Vam se kratki profil o nekoj osobi. Molimo Vas zamislite da imate romantičnu vezu s tom osobom. Pažljivo pročitajte profil jer će se na sljedećim stranicama tražiti od Vas da odgovorite na neka pitanja i kažete nam svoj dojam o osobi.

Uputa (za muškarce)

Na sljedećoj strani prikazat će Vam se kratki profil o nekoj osobi. Molimo Vas da zamislite da neka žena ima romantičnu vezu s tom osobom. Pažljivo pročitajte profil jer će se na sljedećim stranicama tražiti od Vas da odgovorite na neka pitanja i kažete nam svoj dojam o osobi.

Opis profila

Damir je muškarac koji vjeruje da žene traže jednakost i slobodu od diskriminacije, a ne poseban tretman ili nepravednu prednost nad muškarcima. U slučaju ekstremne opasnosti ili ugroženosti, smatra da spol osobe ne bi trebao biti čimbenik u određivanju kome se prvo pomaže. Uvjeren je da ni jedan spol nije superiorniji po pitanju moralne osjetljivosti ili etičkog ponašanja. Također smatra da ni jedan spol nema profinjeniji stil ili osjećaj za lijepo od drugog. Misli da je bliskost sa ženama muškarcima važna, ali ne i neophodna za kvalitetan život. Ne vjeruje da većina žena pokušava kontrolirati ili obuzdati muškarce s kojima su u vezi. Njegovo je mišljenje da su rijetke žene koje namjerno seksualno iskušavaju muškarce s namjerom da ih odbiju i frustriraju čisto radi zabave.

Provjera pažnje (za žene)

Da bismo bili sigurni da ste razumjeli na koji način, prema uputstvu, trebate posmatrati Damira, molimo Vas da označite u kojem zamišljenom odnosu ste sa Damirom?

- Damir je moj radni kolega
- Damir je moj potencijalni romantični partner

Provjera pažnje (za muškarce)

Da bismo bili sigurni da ste razumjeli na koji način, prema uputstvu, trebate posmatrati Damira, molimo Vas da označite u kojem zamišljenom odnosu je neka žena sa Damirom?

- Damir je radni kolega neke žene
- Damir je potencijalni romantični partner neke žene

Percepcija partnera (za žene)

Molimo Vas da označite polja ispod kako biste procijenili prethodno opisan profil. Vaš zadatak je da kažete koliko se slažete sa tvrdnjama koje se odnose na Vaš dojam o Damiru, pri čemu 1 - označava "Nikako se ne slažem", 2 - "Ne slažem se", 3 - "Niti se slažem, niti se ne slažem", 4 - "Slažem se", 5 - "U potpunosti se slažem". Uzmite u obzir da samo zamišljate opisanu osobu kao potencijalnog partnera. Molimo Vas da odgovorite iskreno. Nema tačnih i netačnih odgovora.

1. Smatram da bi Damir bio topao prema meni kao potencijalni partner.
2. Mislim da bi Damir dominirao u vezi sa mnom.
3. Smatram da bi Damir bio velikodušan prema meni kao potencijalni partner.
4. Smatram da bi Damir bio sebičan kao moj potencijalni partner.
5. Mislim da bi mi Damir pomagao.
6. Pored Damira bih mogla biti ranjiva.
7. Pored Damira bih se osjećala sigurno.
8. Pored Damira bih se osjećala nekompetentno.
9. U vezi sa Damikom bih se osjećala osigurano.
10. Mislim da bi Damir bio pouzdan kao moj potencijalni partner.
11. Mislim da bi mi Damir bio vjeran kao potencijalni partner.
12. Smatram da bi mi Damir bio posvećen kao potencijalni partner.
13. Mislim da bi me Damir kontrolirao.
14. Kao potencijalnog partnera, Damira smatram privlačnim.
15. Pored Damira bih se osjećala nemoćno.
16. Smatram da bi mi Damir bio dobar momak/suprug.
17. Mislim da bi se Damir naređivački odnosio prema meni.
18. Pored Damira bih se osjećala inferiorno.

Percepcija partnera (za muškarce)

Molimo Vas da označite polja ispod kako biste procijenili prethodno opisan profil. Vaš zadatak je da kažete koliko se slažete sa tvrdnjama koje se odnose na Vaš dojam o Damiru, pri čemu 1 - označava "Nikako se ne slažem", 2 - "Ne slažem se", 3 - "Niti se slažem, niti se ne slažem", 4 - "Slažem se", 5 - "U potpunosti se slažem". Uzmite u obzir da samo zamišljate opisanu osobu kao potencijalnog partnera neke žene. Molimo Vas da odgovorite iskreno. Nema tačnih i netačnih odgovora.

1. Smatram da bi Damir bio topao kao potencijalni partner neke žene.
2. Smatram da bi Damir bio sebičan kao potencijalni partner neke žene.
3. Smatram da bi Damir bio velikodušan kao potencijalni partner neke žene.
4. Mislim da bi Damir pomagao svojoj partnerici.
5. Pored Damira, njegova partnerica bi mogla biti ranjiva.
6. Pored Damira, njegova partnerica bi se osjećala sigurno.
7. Pored Damira, njegova partnerica bi se osjećala inferiorno.

8. U vezi sa Damirom, njegova partnerica bi se osjećala osigurano.
9. Mislim da bi Damir dominirao u vezi.
10. Mislim da bi Damir bio vjeran kao potencijalni partner neke žene.
11. Smatram da bi Damir bio posvećen kao potencijalni partner neke žene.
12. Mislim da bi se Damir naređivački odnosio prema svojoj partnerici.
13. Damir bi bio privlačan ženama.
14. Pored Damira, njegova partnerica bi se osjećala nemoćno.
15. Smatram da bi Damir bio dobar momak/suprug nekoj ženi.
16. Mislim da bi Damir bio pouzdan kao potencijalni partner neke žene.
17. Mislim da bi Damir kontrolirao svoju partnericu.
18. Pored Damira, njegova partnerica bi se osjećala nekompetentno.

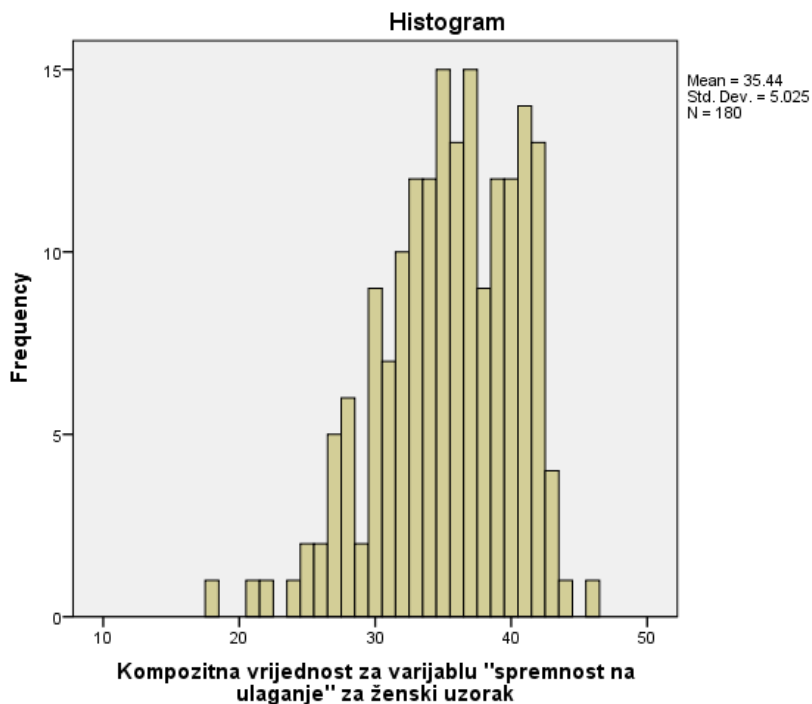
Percepcija hostilnog seksizma (PHS)

Iz prethodnog opisa Damirovog profila imali ste priliku da saznate šta Damir misli o ženama. U nastavku Vas molimo da procijenite u kojoj mjeri se tvrdnje navedene ispod odnose na Damirovo mišljenje o ženama, pri tome 1 znači "Nikako", 2 - "Malo", 3 - "Niti se odnosi, niti se ne odnosi", 4 - "Puno", 5 - "Potpuno". Potrebno je da procijenite koliko su tvrdnje ispod u skladu sa Damirovim mišljenjem o ženama koje ste prethodno pročitali. Važno je naglasiti da u ovoj procjeni NE dajete vlastito mišljenje o ženama, nego procjenjujete šta vjerujete da Damir misli o ženama.

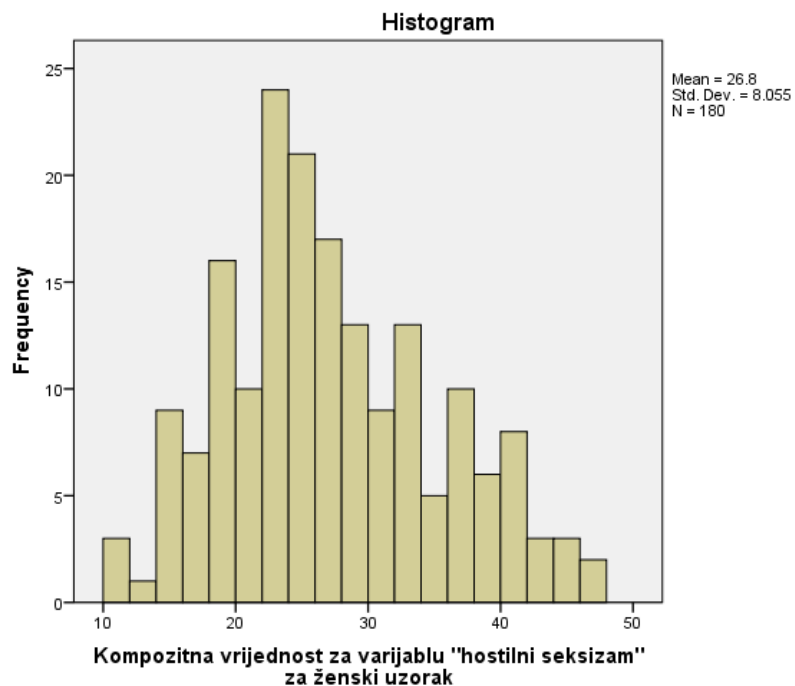
1. Damir smatra da mnoge žene zapravo traže posebne povlastice, kao što je npr. politika zapošljavanja koja ih stavlja ispred (iznad) muškaraca, i to pod maskom „jednakosti“.
2. Damir smatra da većina žena nevine primjedbe i postupke tumači kao da su seksistički.
3. Damir smatra da žene se prelako uvrijede.
4. Damir smatra da feministkinje ne pokušavaju da steknu veću moć od muškaraca.
5. Damir smatra da većina žena ne cijeni u potpunosti sve ono što muškarci rade za njih.
6. Damir smatra da žene pokušavaju dobiti moć kontrolirajući muškarca.
7. Damir smatra da žene pretjeruju kada navode probleme s posla.
8. Damir smatra da žena drži muškarca na kratkom povocu, jednom kad ga osvoji.
9. Damir smatra da kada žena izgubi u fer igri takmičenja od muškarca, ona se tipično žali kako je diskriminirana.
10. Damir smatra da postoji vrlo malo žena koje seksualno provociraju muškarce, a onda ih odbijaju.
11. Damir smatra da feministkinje pred muškarce postavljaju sasvim razumne zahtjeve.

Hvala Vam na učešću!

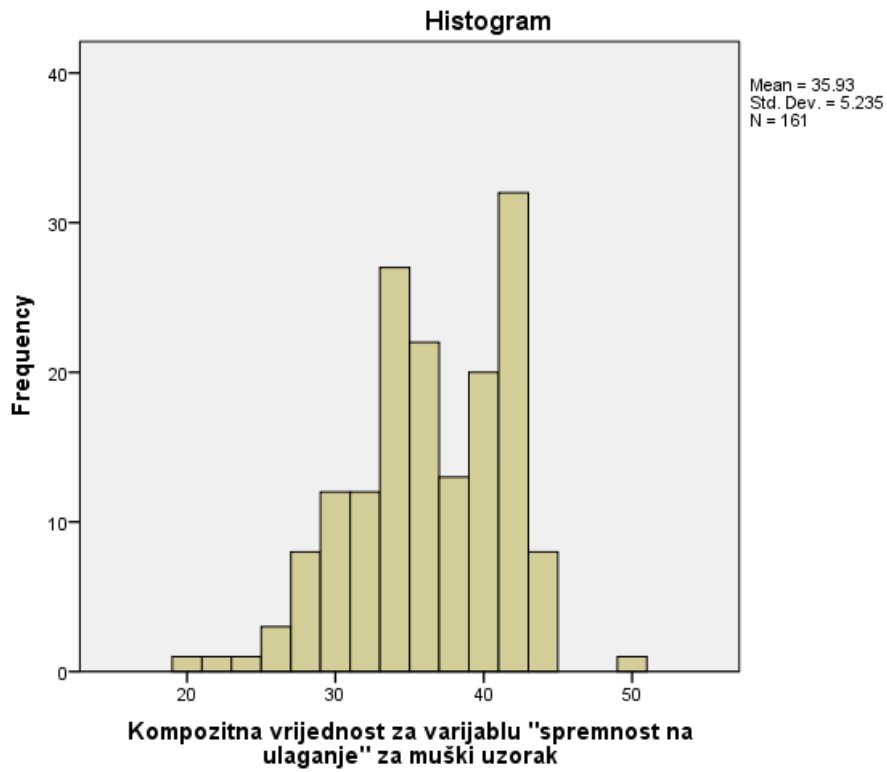
Prilog 3 - Histogrami distribucija glavnih varijabli u istraživanju

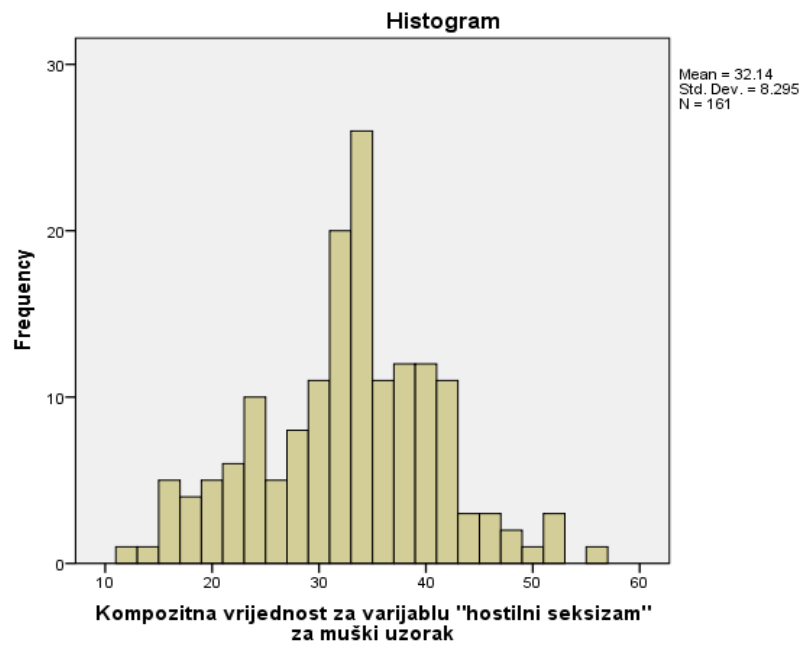
Slika 5. Histogram subskale spremnost na ulaganje za ženski uzorak

Slika 6. Histogram subskale percepcija hostilnog seksizma za ženski uzorak

Slika 7. Histogram za subskalu spremnost na ulaganje za muški uzorak

Slika 8. Histogram za subskalu percepcija hostilnog seksizma za muški uzorak